

KAP. II.

Folkfester.

Första Maj. — Trefaldighetsafton. — Löfmarknaden. — Bellmansfesten.

När första Maj firades första gången i Stockholm, torde numera vara svårt att afgöra. Det är dock mycket troligt, att majfesten här förskrifver sig från stadens äldsta tillvaro. Kanske är han årsbarn med staden. När Birger Jarl genom sina befästningar gifvit trygghet åt dem som bodde på skären vid Mälareps utlopp, hade desse skärbor nog också anledning att roa sig en smula. Vintern släpte dem, och de kunde gå ut och fröjda sig åt vårens ankomst, utan att behöfva frukta för sjöröfvarne från andra sidan Östersjön.

Att Majs inträde gifvit anledning till fester i landets större städer intygar ock den allvetande Olaus Magni.

Han meddelar, att sydsvear (följaktligen äfven stockholmare) och invånarne i Göta land hade den seden, att städernes styrelser läto på den första Maj samla två skaror ryttare af kraftige män och ynglingar, alldeles som skulle man draga ut till en väldig drabbning. Den ena flocken hade en genom lottning utsedd anförare som kallades och uppträdde som vintern, var klädd i skinn och pelsfordrade kläder samt väpnad med brandstakar. Han var till häst och sprängde fram med segerstolthet, kastande snöbollar och isstycken omkring sig, liksom ville han förlänga kylan, och han låtsade och gjorde sig så mycket barskare, om istappar syntes hänga ned från skorstenarne.

Den andra skaran deremot hade en sommarhöfding, kallad blomstergrefve (*comes florealis*), och han var klädd i grönskande löf och blommor, som då voro svåra att anskaffa, och föga tillförlitliga sommarkläder.

Bägge skarorna redo från landet in i staden, men på olika ställen, och derpå börjades ett offentligt tornerspel, i hvilket som-

maren skulle öfvervinna vintern. Hvarje afdelning var ifrig om att triumfera, men den gick värst på som den dagen syntes låna sin styrka af väderlekens mildhet eller stränghet. Om den stränge vintern ännu lät känna sin kyla, så lade vinterhöfdingen sina vapen från sig, red fram och kastade på åskådarne med glöd blandad aska som han tog ur en kruka eller en säck. Likaledes togo hans medhjelpare, som uppträdde till häst i samma utrustning, och kastade eldkulor på åskådarne. Men på det sommarhöfdingen och hans ryttare icke skulle af brist på gröna grenar och qvistar beröfvas den eftersträfvade äran, så hade de långt förut tagit björklöf och lindqvistar och låtit dem slå ut i värmen i badstugorna samt låtsade såsom hade denna grönska spruckit ut i skogen, hvarifrån löfven i hemlighet tagits och nu offentligt framvisades.

Fig. 31. Tornerspel på första maj. Efter Ol. Magni.

Efter ytterligare strid, förklarade slutligen det omkring stående folket, som ej längre ville fördraga vinterns stränga herravälde, att segern borde för den allmänna glädjens skull tillfalla sommaren, och detta bekräftades genom ett dundrande kalas.

Det är hvad Olaus Magni på sitt ej synnerligt klara språk i latinsk dräkt haft att anföra om första majs firande i svearnes och götarnes städer och följaktligen äfven i Stockholm. Så svårt det än stundom är att tolka den gamle förtäljarens framställning, visar denna dock tillräckligt hvilken vigt skandinaverne lade på en fest som skulle sinnebildligt uttrycka vinterns underkufvande och huru de skyndade sig att med gästabud fira sommarens seger. Det gemen-

samma dryckeslaget skulle ovilkorligt följa på vinterns besegrande. Den seden är således urgammal i Stockholm.

Märkligt är, att Olaus Magni talar om istappar och snöbollar. Detta visar, att förste maj i gamla tider, som dock motsvarade en nu för tiden långt mera framskriden dag i månaden, alldeles icke var mildare än i vårt århundrade. Den ofta sporda klagan, att våren skulle nu för tiden infinna sig senare än fordom, torde höra till de ogrundade klagomålen.

Vinter och snö hade våra förfäder, liksom vi, stundom ända in i maj, men förhoppningar på en mildare årstid gånge äfven dem anledning till lekar och kalaser. Och så har det ena släktet efter det andra plågats af våra hårda vintrar och fröjdats när våren skulle komma, äfven om istapparne ännu hängde i takrännorna.

Blomstergrefven var den glade befriaren, äfven om hans sommarutstyrsel tillkommit med ett litet knep. Denne *comes florealis* uppenbarade sig på många ställen, och hans namn är för öfrigt *majgrefve*, hvilket namn torde härleda sig icke blott af månaden Maj, utan äfven af det tyska »Mai» som betyder grönt, isynnerhet vårgrönt, hvarefter också majstången uppkallats, men som åtminstone icke hos oss tillhör Maj månad. De svenska värfesterne äro nog släkt med andra lands lustbarheter vid samma tid på året, om de också skulle hafva sin egen prägel och firas med så mycken större glädje, som vår vinters stränghet i vanliga år är större än t. ex. Tysklands och Frankrikes.

Fig. 32. Majstång.
Från Runstafven 1742.

Af gamla handlingar kan man finna, huru högt stockholmarne ärade majfesten samt huru brukligt det var att till den utse en majgrefve, sannolikt flere majgrefvar, en inom hvarje korporation.

Bältaresvennernes skråordning, som tillkom före 1437, föreskref: hwilken warder walder til meygrefff oc vil ey vara, böte i tunna öl oc vari likavel.

I smedernes skråordning af 1479 läser man: »Item Smidha svenane haffui ey flere samdrykkior um aarith än um fastegangh och Walborgamesso (1 Maj) som aff aldher waritt haffuer tho swa ath um Walborgamesso bör them ey lengher samdrykkio at haffua uthan at theras meyergræffue giffui uth eena halfva thunna öl ok ther betale alle svenane eena thunna öl i theras companij ok the ey lengher samdrykke haffui än the halffandra thunna öl är uth drukkin ok bör ey svenane heem at fölgia theras meyergræffue i hans husbondha

hus eller ther nokra ytermera samdrykkio haffua än som föreskriffuit staar».

Stockholm har otvifvelaktigt sett många majgrefvar rida in genom Söderport eller Norreport, och det kan väl hända, att en och annan af dem varit en förnämlig man, liksom då sjelfve erkebiskopen Jöns Månsson, den bekante historieskrifvaren Johannes Magni, vår nyss anförde Olai Magni äldre broder, af konung Gösta kröntes till majgrefve och vid konungens sida red blomsterkransad in i staden, dock icke i Stockholm, utan i Upsala. Majgrefvarne voro alltid skyldige att bjuda på gästabud, och det var just det gästabud som Jöns Månsson med anledning af sitt majgrefskap gaf för konungen hvilket vållade prelatens ofärd, då han uttalade de sedan så bekanta orden: »Vår nåd dricker eders nåde till».

Stockholmaren har alltid haft sinne för naturen i det fria, och hans majfest har gerna dragit honom utanför stadens område. Hvad är förklarligare än att han gått till den vackra Djurgården? Det har just aldrig varit förenadt med några synnerliga svårigheter att från Stockholm komma dit, och bruket att företaga lustfärder till Djurgården, den gamla Waldemars-ön, är otvifvelaktigt mycket gammalt. Åtminstone vet man att, enligt en gammal handling från 1660-talet, funnos der »frikallade orter till Kongl. Maj:ts recreation, der ock invånarne i Staden om sommartiden plägade förlusta sig». Äfven Olof Rudbeck omtalar i sin Atland, huru Roddarpigor förde ungdomen öfver till Djurgården, att de der månne roa sig.

Med Djurgården är ock Stockholms första-maj-fest sedan äldre tider på det närmaste förenad. Vill man sysselsätta sig med första Maj i Stockholm, måste man först och främst tala om Djurgården, nästan endast om denna.

Djurgården var icke såsom nu befolkad och bebyggd, när de första majfesterne började der firas, men der mycket folk samlas, der uppstå snart också förfriskningsställen, och det gör så i synnerhet i ett land, der man icke gerna är till sammans »utan att förtära någonting». Sällskapsglädjen i norden kräfver alltid dryckesoffer. Så bygdes tempel, der sådana offer kunde frambäras under majfesterne och äfven när Stockholm gick ut för att se på den kungliga jagten, som under 1500- och 1600-talen ofta brusade fram öfver Djurgården. Många af de jägareboställen, skog-, port- och djurvaktarekojor som omgäfvö jagtmarkerna lemnade äfven en styrkedryck för en liten drickspenning.

Bland de äldsta förfriskningsställen, der första Maj festligast firades, var *Lusthusporten*, sedermera kallad Blå Porten. Namnet kom

af färgen på den Djurgårdssport, vid hvilken värddhuset låg, men den färgen tyckes dock hafva varit gemensam för de flesta, kanske alla portar vid infarterna till den kungliga jagtparken. I slutet af 1600-talet erhöll munskänken Johan Lüpken rättighet att bebygga lägenheten och der idka skänkeri. Resolutionen derpå är af den 20 maj 1692, men man tror sig veta, att värddshusrörelse dock idkats der långt före den tiden.

Rättigheten gick sedan i arf inom Lüpkens släkt, och år 1754, då omyndiga Dorothea Schwartz egde lägenheten, hembjöds den, såsom i händelse af försäljning stadgadt var, till kronan, men tillstånd beviljades att sälja stället till kassör Bergman som bjudit 17,000 daler kopparmynt, med förbindelse att till Djurgårdskassan årligen erlägga 300 daler. Resolutionen är af den 30 januari 1754. Bergmans affärer voro dock icke i godt skick, och ett par af hans fordringsegare, Hofving och Pfarr, skulle sköta värddshusrörelsen, men Pfarr utlöste snart sin meddisponent, hvarefter kamreraren Cumlander köpte Lusthusporten.

Det var på den tiden som Djurgårdslifvet började utveckla sig till det folklif, som Bellman besjungit; men om Lusthusporten har han haft föga att sjunga. Det är endast i n:o 145 af »Fredmans testamente» som Blå Porten göres till föremål för skaldens glada qvintilerande, det stycke som börjar med »Mutter, jag kommer med lyktan upptänd» och som handlar om ett slagsmål vid en bal . . .

Folklifvet drog sig allt mera åt *slätten* och den del af Djurgårdsstaden, de gamla »Båtsmans-tomterne», som gränsade derintill. Det var i den trakten som första maj firades kanske mest och der under Gustaf den tredjes tid folkförlusterna hade sin egentliga tummelplats. Men kort förut samt till och med samtidigt med flera af Bellmans mest glädjespridande Djurgårdssånger hade man förspört den ofta återkommande klagan, att glädjen vore i aftagande, att icke säga redan utdöd.^{xx}

»Naturen har gjort Djurgården till ett af de vackraste ställen kring Stockholm», heter det i en liten veckoskrift från 1770;* »men naturen har ock ensam gjort sitt till: konsten har icke bidragit något, hvarken till fågring eller beqvämlighet. Byggnaderna äro de mäst usla emot det de borde vara på en så vacker belägenhet. Rummen äro små och låga, samt de ställen få till antalet där hederligt folk kunna få rum och bli serverade. Derföre är der också ganska trångt, och ett större sällskap måste ej sällan beställa mat förut eller

* *Stockholms Oordentligheter*, tryckt i Kongl. Tryckeriet, fjorton nummer 1770 och två nummer 1771.

xx Så har det alltid klagats. För det var det alltså två åren 1820 och 1836 (af de Stockholms ledningens klaga ständigt gjord den nuvarande ledningen emellertid den förra glädjen).

ock fara bort. I allmänhet har man tänkt så litet hos oss på den snygga bekvämligheten; och då något blifvit uträttat, vil Entreprenuren genast blifva bråddrik samt tar derföre ofta för sig. Jag är öfvertygad, at om någon bemedlad man med smak bygde på Djurgården, skulle han verkligen finna sin räkning dervid, allenast han ej vore för dyr på sin mat och sina rum. Hans hus blefve säkert mycket frekventerat om Sommaren, och hvem ville ej denna vackra årstiden hällre fara ut till den vackra parken, än stänga sig in i en trång kammare på värdshusen i Staden?»

Det var kanske dock just det senare som stockholmarne af de »bättre klasserna» tycktes föredraga, under det »folket» med lust och gamman öfverlemnade sig åt glädjen i fria luften. Det måste man åtminstone antaga, då den nyss anförde författaren fortfar på följande sätt:

»Det är sant, att man mycket litet nyttjar Sommaren och dess nöjen i Stockholm: man far i det varmaste wäder ut i en täckt wagn, låter servera sig i en Kammare, hwars fönster knapt får wara öppna, för dragets skull kan tänka, som Fruntimren och Cavaillererne lika litet kunna uthärda; man äter, dricker Caffé, spelar, gäspar, är sömnig, sqwallrar litet, får ledsamt och åker hem i samma wagn, utan att hafva varit ute för att nyttja den friska luften. . . »

Huru vidt skild är icke denna målning från de mycket mera kända skildringarne af det friska och rörliga Djurgårdslifvet under samma tid!

Folklifvet drog sig, som sagdt, allt mera åt *slätten* och Djurgårdsstaden. Den senare började bebyggas i slutet af 1600-talet, men af Tillæus' karta 1733 synes, att bebyggandet gått långsamt. Det var först det af grosshandlaren Lodsach inrättade skeppsvarvet som gaf lif åt Djurgårdsstaden, och redan 1739, då det första fartyget, fregattskeppet »Sveriges Lycka», gick af stapeln, fans stor verksamhet i det lilla samhället. Tomterna hade då bebygts af skeppare, skeppstimmermän, tjärvräkare, smeder m. fl. hvilka arbetade skarpt under veckan, men på söndagen roade sig tappert och icke läto någon första Maj gå förbi utan att »dricka mærg i benen».

Det var ett friskt lif, och »folket» i Stockholm gick gerna dit ut och deltog i det lifvet. Första Maj var dess invigningsdag för året och dess grundligaste festdag.

Det ena värdshuset efter det andra växte upp, de flesta ganska okonstlade, men några kanske af finare slag. Der hade man, i kanten af Djurgårdsstaden, med framsidan mot det nu varande Novilla, *Måster Nilses*, hwars kock N. Berg var en berömd kökskonstnär,

åtminstone efter den tidens stockholmsåsigt, och längre fram *Bonnets* värdshus på en tomt som en sjöman Bomvall 1754 erhållit tillstånd att intaga och bebygga och som nu prydes af den villa, som stadsmäklaren Weylandt för ett halft århundrade sedan der uppförde.

Hos *Mäster Nilse*s lät Bellman ofta höra sin sång, men ännu oftare på *Gröna Länd*, der det verkliga folklifvet hade kanske sin bästa förfriskningsort på den tiden och hvars hus ännu står kvar, liksom dess historia är allt för väl känd för att vi skulle behöfva här åter upprepa henne.

Ett värdshus af ännu lägre ordning var väl *Tyska Paradiset* som omtalas i C. I. Hallmans »heroiska Djurgårdsballet» *Casper och Dorothea*, hvilken för öfrigt skildrar tidens folklif på slätten med båtsmanspojkar, krognympfer och våffelstickor.

Våffelbruket räknades till värdshusens antal och var med sina tre utskänkningsbyggnader, hvilka nedrefvos först 1826, ett af utflygternas mål den första Maj samt för öfrigt under somrarne mycket besökt. Det låg norr om Waldemarsudden och intill Bergsjölunds egor, sedermera Frisens park, samt sålunda tämligen långt från slätten

Hasselbacken fans också på den tiden, men var en simpel krog. Stället hade först kallats *Fågelsången*, och der invid låg den gamla Djurgårdssmedjan. Det var på den med hassel- och hagtornsbuskar då öfverväxta slätten nedanför backen som första-maj-lifvet gjorde mest väsen af sig. Här samlades sjömän och gardister, handverksgejeller och arbetskarlar, tjenstflickor och drängar. Här dansades och lektes. Här hördes, såsom J. E. Rydqvist säger i sin lilla bok »Djurgården förr och nu», fioler, nyckelharpor, gigor och vallhorn; här samlades fågelfångare och birfilare, marktschrejare och tiggare, månglerskor och gycklare i ett brokigt vimmel; glammades och grältes, sjöngs och väsnades; alla påhitt af den råa sinnligheten, alla upptåg af den öfverdådiga glädjen anställes; vinets gud hade sina altaren uppresta; Amor sköt sina pilar, skyddad från förtalet, inom sina välkända forskansningar; allt andades munterhet, lycka, förgätenhet af världens tunga och besvär. Till åskådande af denna brokigt rörliga tafla lockades mången bildad man. Stundom voro dock orgierna så vilda och saturnalierna så fria, att man endast under förklädnad kunde till dem vara vittne. På detta sätt fördold, träffades någon gång sjelfva Gustaf III. Den man var säker att ofta råka var Bellman, som sjelf blandade sig i de yrande kretsarne för att liksom ertappa människolynnet i något af dess obehagade ögonblick.

Det var Djurgårdslifvets och i synnerhet första-maj-lifvets glada och poetiska sida, men det hade äfven en annan, och den visade sig i

ylleri, slagsmål och mångahanda osedlighet. Myndigheterna tyckas hafva trott, att oordningarna funno skydd i hasselbuskarne, ty de utfärdade en befallning, att buskar och träd skulle huggas bort och platsen sorgfälligt ordnas. Detta skedde, men dermed tyckes, om man får tro uppgifterna från vårt århundrades början, också en god del af det glada Djurgårdslifvet hafva utrotats.

Icke synnerligt lång tid efter Bellmans död skref Valerius sin elegi »Djurgården», som börjar med dessa vemodiga strofer:

«O! hvar är du, fordom sköna,
Åt Bacchanter vigda park?
Fast jag trampar i det gröna,
Ser jag blott en ödemark.
Ekens krona mindre löfvad,
Mera dufven blomman står;
Vandram går
Tyst och bedröfvad
Följande naturens bår.

Icke mer Najader bada
Vid din öfvergifna strand;
Svarta ungar och en lada
Titta fram ur tobaksland.
Halft bebygda småstadsgator.
Långa plank och stängda hus.
Tomma krus,
Korpar och skator,
Många skyltar, inga rus.

Hvad skulle man då taga sig till på första Maj? Jo, man gick likväl ut till Djurgården. Derom talar arfsägen, och derpå hafva vi äfven svart på hvitt. I ett litet häfte, med titel »*Djurgårds.Nöjen den 1:ste Maj*», samt dess fortsättning »*Slut på Skådespelet, eller Djurgårdsnöjen den 1:ste Maj. 2:dra och sista Delen*», bägge tryckta i Stockholm i Marquardska Tryckeriet 1816, finner man följande skildring, hvilken är ganska kännetecknande för den tidens förhållanden och som vi återgifva med originalets stafning och egna sätt att använda skiljetecknen:

»Omsider tillstundade den 1 Maj. Denna dag är, på alla orter Bachi högtid. Då skall man dricka mærg i benen, men man dricker wanligen mærgen ur dem . . . Jag adresserade mig till magistern och föreslog honom, att denna dag, dricka en bål med mig på den berömda Kongl. Djurgården. Han hade ingenting deremot: Dagen kom; middagen war förbi; klockan slog fyra i Clara. (Klockslagen i detta Torn äro rätt hesa, som jag härmed vill anmärka till wede-

börandes beifran). Magistern, med sin pipa i bröstfickan, och jag wandrade nu åt Djurgården, och han begynte sina reflexioner, redan då vi wi hunnit Ladugårds lands torg».

»Folkskaror hvimlade framför oss, efter oss, och bredwid oss. Man skrattade, man knuffades, och man begapade fruntimren, som i fönstren, å begge sidorne af Storgatan, sjelfva beskådade den förbi-strömmande folkmängden . . . Se opp! ropade en bastant Kusk; och folkhopen lemnade fri wäg. En Calesche, ganska wäl gjord, och lika wäl lakerad, ilade oss förbi. Twå unga Officerare suto i, och twenne betjenter stodo bak. Hästarne woro appelkastade: ett superbtt spann! ägaren måste wara en afwundswärd menniska.»

Så kommer den »afwundswärda människans» historia, men hon hör ej till vår uppgift.

»Wi armbågade oss fram till Fredrikshof, gingo öfver bron* och kommo till första grinden eller porten, der man måste betala ett runstycke, för att få passera. Gumman, som affordrade oss denna kontribution, var mycket alfwarsam. Hon hade satt på sig en mine af wigt. Min wän sade: Undra icke nu att nästan alla Uppbördsmän wanligen äro lika högmodiga och dumdristiga; de kunna sätta oss som äro mindre bemedlade, i förlägenhet, halfwa, ja hela året. Denna gumma har icke att fordra mer än ett runstycke af dem, som går förbi; och ickedessmindre låter hon oss förstå att hon har att befalla öfwer våra fickor».**

»Sedan jag och Magistern länge begapat de skiljaktiga föremål, som företedde sig för våra blickar, beslöto wi andtligen att gå in på ett Wärdshus och muntra oss. Wi gingo in i ett rum, der ungefär tie bord woro höljda af buteljer, glas och afbrutna lerpipor. Några af gästerne disputerade om sina enskilda affärer; andra åter om det allmänna bästa; och trenne ynglingar, alla unga tjenstemän, berättade för hvarandra sina kärlekshändelser. Twenne feta Herrar

* En af de gamla träboarna som efterträdt hvar andra i förbindelsen mellan Ladugårdslandet och Djurgården och den näst sista företrädaren till den nu warande, år 1847 bygda sten- och jernbron. Omkring hundra år förut, 1745, hade en bro der brustit, så att en del deraf sjönk, då konung Fredrik med stort följe och många vagnar skulle fara till Djurgården. Den reparerades då af egaren, Djurgårds-inspektoren Stenberg, och höll till början af 1820-talet, då den fans vara alldeles förfallen. År 1824 inköptes den förfallna bron af Djurgårdskassan och ombygdes under de påföljande åren för att inom två årtionden i sin ordning vika för den nu warande bron.

** I förra århundradet betalade de som från Ladugårdslandet begåfvo sig till Djurgården tre afgifter, först för den af presidenten Broman, som innehade Fredrikshof, genom Torstensonska trädgården anlagda vägen, sedan broafgiften och slutligen för inträdet till Djurgården.

fördömde de många Konkurserne; en litterär, ung man, talade widt och bredt, om swårigheten att på en lätt och ledig Swenska öfversätta Tyska språket.»

»Som tobaksrök och pounschrök hindrade oss att se i detta rum, gingo wi i ett annat, som ej var så fullproppadt som det förra.»

Författaren skildrar åtskilliga personer som der träffades och hvilken skildring också bidrager till kännetecknandet af den tidens Stockholm. Så fäster man hans uppmärksamhet på en kassör som kommit på ballans och på en ung tjänsteman i ett kollegium med 200 riksdalers lön, men som nu kastade ut 5 rdr för en bål, fastän hans värdinna på förmiddagen lagt beslag på hans tillhörigheter, emedan han ej betalt sin hyra, och han ej visste hvar han skulle få ligga den följande natten. En annan var vida lyckligare, ty han var bysatt för närvarande, men på det han skulle kunna bereda sig utvägar till betalning, hade hans fordringsegare tillåtit honom vistas ute om dagarne, fastän han hvarje qväll måste »vandra på Söder».

»Herrn der, med mustacherne och swarta fracken och den blå guldbroderade wästen är en liten Kapten i Armén. Hans lyckas sol uppgick på ett wisst spelhus, och nedgick på samma ställe. Den der andre är också Officer, eller rättare, har warit det. Det war just han som skröt med att han i Leipzig nedlade sju Fransoser med ett enda pistolskott. Men den romantiska berättelsen är längesedan glömd. Den der unga Herrn, som tar sig en pris snus, och liksom med ömkan, betraktar de öfriga, är en spritt ny Filosofi-Magister. På Upsala Parnass hafwa Muserna åt honom upprest ett altar; och en wiss Musa, en halfgalen Nymf, i gammalmodig drägt, underhåller nu och i ewig tid, offerelden till hans ära. Just nu har Amor skjutit en pil i hans hjerta. Hans synliga Musa, skall du snart se, blir den lilla knubbiga uppapperskan. Hon är skön som en Cirkassisk flicka och oskyldig som en Vestal. Så tycker han. Det är besynnerligt att han icke från Universitetet medfört högre praktisk wisdom.»

Författaren utropar: »Glädjen tycks ha walt sitt säte här, för denna afton, men jag tror likwäl icke att en enda af gästerna känna sig rätt lycklig», och han uppräknar flere som under den glada ytan täres af inre oro och bekymmer. Derefter visar han dock på några verkligt lyckliga menniskor, en familj som i ett enskildt rum på värds- huset firade förste Maj, sedan den promenerat till Djurgården för att se den vimlande folkmängden.

I senare delen af dessa »Djurgårds-Nöjen», hvilken börjar med en upptuktelse af recensenter som sannolikt icke yttrat sig fördelaktigt om första delen, återtager författaren sin skildring och berättar

att han, som för tillfället var kär i en viss Anette Jasmin och grubblade på henne, lemnade värdshuset för att få frisk luft, men på landsvägen fick en spark af en häst, hvars ryttare var en ung handelsbokhållare som var ute och på sitt sätt firade första maj.

»Han hade ej lärt att rida, det såg jag nog», förklarar författaren, »men hedern och den allmänna wördnaden fordrade att ett nyttigt kreatur, på sin rygg skulle fortskaffa denna viktiga person till de ställen, der han, trött af dagens mödor, kunde få njuta en angenäm förströelse».

»En liten, wacker, rödblommig flicka, 9 år gammal, som hon sjelf sade, kom emot oss, och bad oss köpa wackra wisor af henne. Jag tog några exemplar i handen; och om jag rätt mins, började den ena visan så här:

Jag är lycklig i min lilla stuga,
Och naturen blott min sångmö är».

»En annan wisa kallades: *Jungfrun och Ungerswen eller Mån-skenet*. Denna sång war rätt artig. Åter en annan wisa bar namn af: *Riddaren af sex ögon* . . .»

Derefter vandrade författaren fram åt Wåffelbruket och såg »många saker tilldraga sig, som wäckte både löje och förgelse».

Sedan besökte han och hans kamrat ett annat värdshus, der de endast tömde en butelj swagdricka, men fingo höra en visa sjungas af en besynnerlig figur, kort till växten, rödblommig samt med en på en gång himmelsblå och purpurfärgad näsa. Sången war satirisk och tycktes syfta på flera af de närvarande gästerne samt äfven på värden sjelf. De närvarande kommo i tvist om sångaren och hans visor. Två herrar började disputera. »De fattade eld; stego opp — men som de begge druckit märgen ur benen, slutades affären dermed att de tillbakasjönko i sina stolar».

»Min vän tog mig wid handen, och påminte mig att det wore tid att gå. Jag betalte det *tjocka nöte* Källarmästarn sjelf; som war fästman åt Wärdinnan, och först idkat egen Wärdshusrörelse på Källaren *Krökta Armen*».

». . . Wi hade kommit ned på vägen och stälde wår wandring hem, då wi hunno fyra till fem muntra ynglingar, som skralade: *wår Ulla låg i sängen och såf, med handen under öra*».

En bekant var i det sällskapet, och de följdes alla in på närmaste värdshus, der författaren drack brorskål med hela laget.

»Men tiden led, och wi beslöto gå hem. Wi gjorde det. Min lärde Magister war redan lite knäckt, och jag liknade honom».

Tornväktaren i Ladugårdslandet tutade tio. Efter ett litet slags-

mål för Annettes skull, kom författaren slutligen hem, och det är dermed slut på hans för den tidens första-maj-seder ganska upplysande skildring.

En motsats till denna realistiska framställning är C. F. Dahlgrens poetiska målning* af förste maj.

För skalden visar sig dagen som en storartad fest i skog och mark, i luften och på vattnet. Hans fantasi målar de på en gång täckaste och lustigaste taflor, i hvilka Bacchusdyrkan visserligen träder i förgrunden, men der älskliga naturskildringar och en poetisk uppfattning af folklifvet mildra bacchanernas skrål. I verkligheten torde poesien dock ej hafva haft så stor makt. Ungefär samtidigt med Dahlgrens första skildringar af majfesten reste en dansk här i landet och uppehöll sig någon tid i Stockholm. Han betraktade vår första Maj ur sin mycket nyktrare synpunkt och långt ifrån så poetiskt som Dahlgren.

Majfesten i Stockholm har något eget med sig, menade den danske skildraren.** Den gång, då han var vittne dertill — år 1818 — var Djurgården öfverallt täckt med is och snö, men alla människor voro likväl i rörelse från tidigt på morgonen. Både rika och fattiga, höga och låga hade för denna dag lagt bort allt arbete. Alla skulle de ut till Djurgården; till och med de kungliga åkte dit. En ofantlig mängd folk, till häst, i vagn, till fots, besökte Djurgården och några närliggande värdshus samt öfriga förlustelseställen, ja, hela båtar fulla med människor foro dit.

Men den egentliga afsigten med denna vallfärd i ett så obehagligt väder var, förklarar den danske betraktaren, ingalunda så mycket att roa sig i det gröna, som ej snarare att dyrka Bacchus, äfven om man flera månader derefter skulle erfara de sorgligaste följder af detta majnöje. Han fann det ganska besynnerligt att se en mängd hel- eller halffulla människor ligga ute i snön i en skog och sjunga och larma. Att det gifves många sätt i verlden att roa sig på, visste han, men det der sättet vore högst underligt.

Under det följande årtiondet fortforo majfesterne på ungefär samma sätt, prisade af några, häcklade af andra, men aldrig glömda, och ständigt lockade de ut till Djurgården. Då vardt det ock ett alltmer eftersträfvadt nöje att sitta i fönstren på Ladugårdslandet, i

* *Mollbergs Epistlar*. Djurgården den första Maj. En Kamera Optika uti Nio taflor. Andra häftet.

** *Dagbog paa en Reise i Sverrig*, af J. L. Beeken, Hofboghandler. Kiöbenhavn 1820.

synnerhet vid Storgatan, och se på folkskarorna som drogo ut för att fira sommarens annalkande.

Dagbladets *Utbjudes hyra* fylles med annonser om »fönster den 1 Maj», och likväl var efterfrågan stundom mycket starkare än tillgången. Familjefadren i andra stadsdelar fick flera veckor förut icke någon ro i hemmet, förr än han kom med den lugnande underrättelsen, att han äntligen fått tag i ett fönster. [^]

Ett var visserligen icke mycket, då familjen var talrik och det dess utom hände, att några vänner måste bjudas med, men man fick vara nöjd, packa ihop sig och tura om titten. Helst borde man dock skaffa sig flera fönster, men det ökade kostnaden i betydlig mån.

Redan klockan tre på eftermiddagen kommo hyresgästerna och drefvo ut invånarne, hvilka då utvandrade till Djurgården eller flyttade in till gårdssidan. Fans det flera fönster i rummet, kunde det hända, att hvart och ett af dem hade sitt särskilda parti, och hvarje sällskap hade mat och dryck med sig. Stundom höllo de olika sällskapen sig på afstånd från hvar andra, och damerna sneglade blott på det andra partiets klädningar och prydnader eller på de medhafda förfriskningarne och gjorde hviskande sina anmärkningar; men i vanligaste fall knöt man dock förr eller senare bekantskap, och till slut bjöd man kanske ömsesidigt på matsäcken.

På andra ställen gick det fint till, och der satt kanske aristokratien från Drottninggatan eller storfolket från Skeppsbron och visade sig i all sin glans för massan på gatan. Det var toiletter som på den ståtligaste bal, och ädelstenar i majsol. Men folket traskade på gatan och gapade upp åt fönstren, beundrade och klandrade, prisade och gäckade, och ut till Djurgården drog tåget. Det drog så både under 1830- och 1840-talet.

Klockan fyra på eftermiddagen satte »sta'n inom broarna» sig i rörelse. Otåligheten hade varit stor. Och väderleksiakttagelserna sedan! Sommardrägterna måste invigas, voro det än aldrig så kallt, åtminstone någon del af dem, t. ex. de ljusa benkläderna och halmhatten och fruntimmernas mantiljer och sommarparasoll. Första Maj var vanligtvis bestämmande för sommarmoden i klädväg.

Skall man gå om bord på någon af roddarmadamernas båtar vid Mellantrappan eller kanske fara öfver till Norra slagtarhuset och sedan gå ned till Sillhofvet och låta ro sig till Grefbron?

Det kan man göra, men det öfvervägande antalet färdas till fots hela långa vägen öfver Ladugårdslandet. De som bättre råd hafva eller som icke fråga efter hvad de kosta på sig färdas i vagn eller till häst.

x *Förvilket smästadshäls!*

Det var på första Maj som också de nya vagnarne skulle provas (fig. 33), liksom de nya ridhästarne, och begge slagen borde vara glänsande. Hade man icke egna vagnar, fick man nöja sig med hyrvagnar från Winter ock Blanck och senare från Berggren och Christiansson.

Hyrkuskarnes fordon började mot slutet af 1840-talet att täfla med herrskapens egna, stundom till och med att öfverglänsa dessa. Det var slut på de gamla oformliga, osnygga och löjliga »bagarbodarne», och om hyrvagnarne ännu i skämtsamt tal kallades »hyrkajsor», hade aktningen för dem likväl betydligt stigit, och på första maj kunde man med riktig glans visa sig i en hyrkalesch med en

Fig. 33. Den nya giggen. Ur Magazin för konst, nyheter och moder.

kusk i »stora livréet», hvars med blanka knappar tätt besatta frackskört utbreddes sig påfågelsstolt bak om kuskbocken.

I saknad af egen ridhäst, hyrde man en hos någon af fodermarskarne vid Tyska Stallplan, och från ryggen på det ädla kreaturet kunde man sedan känna sig närmad de vackra damerna i Storgatans fönster (fig. 34) och stolt se ned på folkmassan som larfvade i rännstenen, ty trottoirer funnos icke då ännu på Stockholms gator.*

Småningom har man hunnit Blå Porten. Förskräcklig trängsel. Det är knapt möjligt för fotgängare att få afemna sin styfver, och likväl är det icke tänkbart att komma in på Djurgården utan inträdesafgift. Ändtligen går det för sig. Man är inne i paradiset.

* Trottoirer tillkommo först i följd af en kungl. förordning af den 25 Maj 1849.

Barnen vilja plocka blommor i buskarne, men blommorna äro ännu ej färdiga.

Nej, se sippor! De ligga på en brun stentallrik, som sträcker fram af en fattig, barfotad flicka. Visst skall man ha sippor, när man ej ser till en enda blomma på Djurgårdsmarken.

Man får hålla sig på vägen, midt i dammet, trängseln och stojet. Kanske att man litet längre fram kan få komma upp i en backe och taga fram smörgåsarne ur piraten. Det finnes nog de som hafva både ägg och pannkaka med sig och en hel butelj bränvin kanske, men det är andra som nöja sig med en smörgås, fastän de kanske sedan gå till tältet der och rumla på färsköl och gräddvåfflor eller

Fig. 34. Första-maj-ryttare. Ur Magasin för konst, nyheter och moder.

klifva upp till Vauxhallen och skaffa sig en kopp té. Personliga minnen från 1830-talet bevitna glada första-maj-dagar i enkelt familjelif utan någon bachusdyrkan och likväl midt uti en ganska bacchanalisk omgifning, en glad förnöjsamhet med frisk luft, så frisk den kunde erhållas bland Djurgårdsdammet, och mycket att se på och nyckelharpor och positivskrål i öronen, en helgdag — första Maj har redan länge räknats bland den kristna kyrkans högtider — och riktig hvilodag, då man från hvardagsmödorna hvilade sig med en vandring från det inre af staden långt bort på Djurgården och sedan samma väg tillbaka.

Klif icke i bakelsekorgen! Ack så rara strufvor! Barnen måste ha strufvor, sexstyfvers med socker på. En gumma bjuder ut vat-

ten för en vittan glaset. Vatten, första Maj! Nej tack! Färsköl skall det åtminstone vara.

»Jag tänkte mig nästan till *Lübeck*», sade en sprätt, »men på en sådan här dag är der en faslig blandning af folk. Jag är till fots, som ni ser, och civil».

Sprätten var kryddkrämare och löjtnant vid borgerskapets kavalleri.

»Vår officerskår tänkte ha middag på *Franska värdshuset*, och då skulle vi naturligtvis ha ridit ut i tropp och i uniform, men det är ingen enighet, och så påstå bryggarne, att de icke kunna ta hästarne till en promenadridt på en dag som fordrar så mycken utkörning. Ska' vi nu gå till *Carlmarks* . . . Är det för långt dit? Ja, ja, ända vid bysten! Då titta vi väl in på *Pohlsro* eller kanske vi gå upp till *Pierres*? Se'n skola vi ha oss en liten sexa på *Blå Porten*».

Af alla dessa värdshus och förfriskningsställen på 1830-talet var *Blå Porten*, såsom vi redan sett, det äldsta. Det hade nu betydligt stigit i anseende. Inga Djurgårdsgäster vore väl nu mera, som då Valerius stämde upp sin ofvan anförda klagosång, »rädda för Cumlanders knut». Cumlander hade dess utom för längesedan sålt värdshuset, redan 1806, till traktör Klingberg. Efter dennes död kom musikdirektören De Broen genom giftermål med Klingbergs enka i besittning af lägenheten, hvilken efter De Broens död öfvergick till en ny Klingberg, den först nämdes son och den som skaffade *Blå Porten* ett stadgadt anseende och gjorde de der lagade abborrarne till riksbekanta storheter.

Vilja vi tränga närmare vår tid, så kan det erinras, att *Blå Porten* efter Klingberg öfvertogs af Operakällarens väl bekante värd Hammarström, hvilken lemnade stället till mamsell Hellström, som i sin ordning afträdde det till källarmästaren Blag, den siste innehafvaren af detta gamla värdshus, hvilket nedbrann två dagar före den 1 Maj 1869.

Näst i ålder var *Franska värdshuset*, nedanför slätten, mellan »Ahlboms» (en tid såp- och tvålkoeri) och Pontins Rosenvik. Det anlades redan 1808 af traktören Jean Baptiste Le Maire, som hade köpt tomten af generalmajor Willebrand.* *Franska värdshuset* var under flera årtionden mycket besökt äfven af den finare stock-

* Redan 1690 upprättades karta öfver denna lägenhet (gården n:o 2). Ett stärkelsebruk fans der en tid. Hofjuveleraren Sturm köpte sedan stället af Le Maires enka. Senare egare voro handelsbolaget Sivers & C:o samt slutligen grosshandlaren L. J. Hierta, hvilka hyrde ut värdshuset.

holmsverlden, och på 1830-talet var det icke längre fråga om att gå till *Räfsaxen*, f. d. Bonnets här ofvan omtalade värdshus, som efter dennes död fick nämnda namn efter en ganska förledande, men mindre aktningvärd värdinna.

På den tiden stod *Pierre Bichards* värdshus också i stort rop. Det kallades egentligen Ludvigsro och låg der den beryktade Hasselbackskrogen haft sin plats. Der hade en skomakare Lundin redan 1748 fått tillåtelse att bygga ett värdshus. Anläggningen öfverläts till hoflakejen Stefan Bark, och stället egdes sedan af bryggaren Sjölin som sålde det till byggmästaren Lindström, hvilken dock tyckes snart hafva afträdt eganderätten till krigsrådet Röslein, som satte stället i godt stånd. Efter honom vardt Pierre Bichard, år 1829, egare och öppnade der en värdshusrörelse som fortfor i åtskilliga år, men sålde stället 1836 till grosshandlaren G. Michaelson, hvilken förskönade platsen och gjorde den till ett behagligt, enskildt »sommarnöje», från hvilket värdshus- och folklif voro utestängda.

År 1852 sålde Michaelson Ludvigsro till konditor Wilhelm Davidson. Köpesumman var 25,761 riksdaler 8 runstycken banko. Davidson hade redan ett årtionde förut haft ett litet schweizeri vid ingången till Frisens park, der Kockum i Malmö satte upp en karrusel, hvilken sedan flyttades till slätten vid Pohlsro. Sedan han köpt Ludvigsro och stället återfått sitt gamla namn Hasselbacken, upprättade Davidson der det nu varande värdshuset som öfverträffat alla andra på Djurgården.

Det är till Davidsons Hasselbacken som nutidens majfestare mest dragas, men om ett så storartadt förfriskningsställe hade man under 1830- och 1840-talen icke någon aning. Huru stället ser ur 1880 vet hvarje stockholmare och sannolikt hvar och en annan som någon gång besökt vår hufvudstad, men huru det såg ut innan Ludvigsro åter vardt Hasselbacken, närmast före den Davidsonska tiden, lever kanske icke i mångas minne. En del af det gamla finnes dock under det nyas yttre. Om man afkläder den nu varande stora värdshusbyggnadens framsida hennes två torn och längs gående verandor samt i stället ditsätter en mindre balkong utanför första våningen och en liten trappa med staket och steg å ömse sidor framför bottenvåningens glasdörrar, vidare tager bort byggnaden åt gårdssidan samt stryker det hela med en mycket ljusgrå färg, så får man åter det husets yttre sådant det tedde sig på 1840-talet.

Den nu varande schweizeribyggnaden, hvilken på den Michaelsonska tiden under många år hyrdes och sommartiden beboddes af den bekante grosshandlaren Schwan, har bibehållit stommen af for-

dom jämte det brutna taket, men de med denna stomme föga öfverensstämmande utbyggena och verandorna äro senare tiders verk.

På norra sidan af stora huset, der nu köksafdelningen är den regerande, låg på 1840-talet en starkt grönskande dam, skuggad af pilar och ovanligt rik på större paddor som uppförde regelbundna aftonkonserter. Bakom dammen, på det nu varande växthusets plats, lågo ekonomibyggnaderna i en rad som slöt med ett litet orangeri och bostad för den då för tiden oundgängliga kullan som infann sig hvarje vår, ungefär samtidigt med lärkan.

På en grön plan, der musikläktaren nu afskär utsigten, reste sig en hög stång, kring hvilken klängde samma slags slingerväxt, som för närvarande skuggar löfsalen i närheten af schweizeriet. Till höger om planen, från hufvudbyggnaden räknadt, växte ett mycket stort valnötsträd.

Den grönklädda sluttningen, på ömse sidor om den nu varande stora porten, var bevuxen med talrika körsbärsträd, och hela trädgården i öfrigt ovanligt rik på utmärkta fruktträd. Stora ingången åt slätten fans ej den tiden. Ett okonstladt tempel i tvifvelaktig dorisk stil låg på den kulle, invid schweizeriet, der jerntemplet nu reser sig. Hela lägenheten omgafs af en hög och tämligen tät hasselhäck, som skilde stället från Djurgårdslifvet och första-maj-festerne.

På slätten nedanför Ludvigsro låg *Pohlsro*. Konditor Pohl, som höll vid Arsenalsgatan i Stockholm, midt emot operahuset, hvilken lägenhet senare innehades af mamsell Thunberg, hade på Djurgården öppnat ett konditori i en liten byggnad på gården i Cantzlerska egendomen, mellan »Weylands» och »Lewenhaupts»; men på hösten 1829 erhöll han besittningsrätt till en plats på andra sidan slätten, nedanför Hasselbacken, och den platsen utvidgades i början af 1830-talet samt bebyggdes med efter då varande förhållanden ganska stor kostnad.

Detta konditori* var under många år det mest besökta på Djurgården**. Byggnaden bildade en rät vinkel mot stora vägen, men svängdes sedermera om parallelt med vägen samt förändrades slutligen till det nu varande Alhambra.

Då bildhuggaren Byström af det område han erhållit mellan Ludvigsro och teatern afstod några kappland till konditorn August

* Den äldste kände konditorn på Djurgården var den i Fredmans Sångers nämde Halling som erhöll tillståndsbref 1736.

** År 1836 fick Pohl rättighet att å lägenheten jemte schweizeri idka värdshusrörelse. År 1849 öfverläts besittningsrätten till hofkällarmästaren Selenius, som sedermera afstod den till handlanden Öberg, hvarestefter den tillföll värdshusidkaren Cadier och från denne öfvergick till värdshusidkaren Vasseur, skaparen af Alhambra.

Davidson, uppförde denne der i medlet af 1830-talet det s. k. *Davidtsberg* och öppnade der ett schweizeri, på skämt kalladt »Fyllan» i motsats till »Villan», hvilket flitigt besöktes på första Maj, ett förhållande som fortfor under A. Davidsons efterträdare, konditor Bähr.

Man gick också upp i *Vauxhallen*, hvars rätta namn var Ludvigsberg. År 1832 hade hofjägaren Carlstedt erhållit besittningsrätt till denna plats på 30 år och skulle der bygga en musik- och danssalong samt inrätta ett kafé eller, som det då alltid kallades, konditori eller schweizeri med tillhandahållande af förfriskningar, men icke bränvin. Musik skulle uppföras hvarje söndag mot en inträdesafgift af 24 sk. banko för person. Afgiften för platsen skulle vara 25 rdr banko om året. Det troddes, att denna lägenhet skulle användas till något allmännare folknöje, och namnet Vauxhall tilldelades genast stället; men snart visade sig, att det vore fråga endast om en offentlig danstillställning i helt vanlig mening och ett äfven på icke dansstunder öppet förfriskningsställe.

Åtskilliga sällskap gifvo der sina större tillställningar, och på Bellmandagen hade Par Bricoll der sina sammankomster.* År 1834 såldes stället för 6,000 rdr banko till grosshandlanden Joseph Zaroni, hvars enka ett par år derefter afyttrade det för 7,000 rdr banko till konditor Wazau, som år 1843 afstod det för lika stor summa till konditor Grischotti, från hvilken stället år 1847 mot 5,000 rdr banko öfvergick till konditor Winter. Under denne egare förekommer först namnet Novilla. Winters enka och omyndiga barn sålde 1850 stället till konditor Eckert, som förut haft ett schweizeri i hörnet af Vesterlånggatan och Skräddargränden. Köpeskillingen var 14,100 rdr banko. Eckert innehade Novilla i 25 år och sålde det 1875 till konditor Schéele för 60,000 kronor. Af den ursprungliga Vauxhallen finnes väl ej mer än stommen kvar, ty under de trenne senaste egarne har Novilla undergått betydliga förändringar.

Det aflägsnaste förfriskningsställe till hvilket första-maj-vandringarna sträckte sig var *Carlmarks* konditori, anlagdt 1828, nu *Bellmansro*,* som eges af konditor Sundberg, hvilken 1857 köpte besittningsrätten af sockerbagaren Hagström, som tillhandlat sig den af Carlmarcks arfvingar.

Vill man få en närmare föreställning om första-maj-lifvet på 1830-talet och huru det uppfattades ur folklig synpunkt, skall man läsa följande, snusbodtrycket tillhörande

* Säsom bidrag till kännedom af ändrade förhållanden kan anföras, att före år 1866 var utskänkningskatten å *Blå Porten* 50 rdr rmt; *Hasselbacken* 150; *Davidtsberg* (Bährs Villa) 30; *Novilla* 50; *Franska värdshuset* 50; *Bellmansro* 25. Jämförelsevis nämnes, att numer erlägger Novilla 2,000 kr. Årligen, oberäknadt den afgift som utgår till Djurgårdskassan.

* * *Bellmans rosbär medelborg prydd och i ännu idag bygghadens frontispice.*

Wisa om en färd till Djurgården den Första Maj.

Stockholm 1835.

Se hvilken folkmängd i rörelse satt,
 Brokig som harlekens tröja.
 Skottgränds Maria i dag nyttjar hatt, ^x
 Sidenkapott och lång slöja.
 Plymer och blommor likt windwaggad tåg,
 Galoner och trasor, jag maken ej såg.
 Exclensen och tiggarn i bredd uppå tåg
 Storgatan framåt till Djurgår'n.

Författaren anställer en mönstring af dem han ser åka förbi sig, skildrar en grosshandlare, som håller kalas för de stora, en aktris, hvars löslockar väcka hans ovilja, extraordinarier i hyrvagn, o. s. v. Derpå fortsätter han:

Ser du Fru Rödfnas, en krögar Madam,
 Wäktare! Hvad lider tiden?
 Är hon ej liksom förnämaste dam
 Guldsmidd och klädd uti siden?
 Nog mins jag när du i Hopargränd låg
 I fenstret och nicka åt alla du såg;
 Armbanden voro den tiden af tåg.
 Nu utaf guld och brillanter.

Månglerskor, Nymfer, Munsjörer, Police,
 Skrifware, Sprettar, Gardister,
 Gatpojkar, sluskar, hwar en på sitt wis
 Fintklädda — något dock brister.

Så kommer »vår kung, störst ibland Hjeltarne alla», »vår Skyddsgud och Far», och för honom hurras väldigtt.

Tåget i Djurgården gör nu sin rund,
 Kryssar båd' fram och tillbaka,
 Carlmarks besöks och grönskande lund,
 Pols för att ta en bit kaka,
 En à la glace, ett glas punsch eller två,
 Tre fyra så noga man ej räkna må,
 Den som har druckit, så han ej kan gå,
 Han har fått mærg uti bena.

Hör sådan Gardismusik wid blå port,
 Där tömmes mærgfulla bålar,
 Hålles kalaser och lefwes så stort,
 Uti Champagne drickes skålar;
 Men nästa dag efter dyrbart mærgrus
 Slots-Cantzliets betjenter, utan allt krus,
 Mången Seigneur torde leda burdus
 Hornsgatan uppåt till Gillstun.

x Striden om hatten hade då nyss ha börjat.

På Hotell Français och hos Pjerres äfvenså
Täckaste Nymfer servera,
Hwad som dig lyster af dem kan du få,
Utan att just obli gera.

Derpå skildras kroglif med Lotta i Skottgränd; så en anropan till Bellman; derpå ett slagregn, och så är det slut med första maj.

* * *

Trefaldighetsnatten — det är ett ord, som det yngre stockholmslägtet icke mycket känner till och som de äldre lefvande hufvudstadsbor förbinda med föreställningen om råa upptåg, fylleri, blodiga slagsmål samt då och då ett ohyggligt dråp.

Det fans likväl en tid, då *trefaldighetsnatten* betydde något annat, då man åtminstone sökte gifva den utseende af något allvarligt religiöst, äfven af något poetiskt svärmiskt.

Under den hedniska tiden, långt förr än Stockholm vardt till, gick man i ljusa vår- och sommarnätter och offrade vid heliga källor. Det var ett godt bruk, fann katolicismen och tog upp det för egen räkning.

Trefaldighetssöndagen var i den katolska tiden en stor högtid i Stockholm. »Den gudomliga trefaldighetens högtid är den största bland årets högtider», heter det ännu i en katolsk, i Stockholm för icke många årtionden sedan tryckt religionshandbok, hvilken också förklarar, att i den högtiden alla andra äro liksom inbegripna. Inom kyrkan firades den icke med samma utmärkelse som de andra stora festerna. Hvarför? Jo, svarar samma religionshandbok, »derför att den icke nog värdigt kan begås här på jorden». Skälet torde vara tillräckligt öfvertygande. Men utom kyrkan och i synnerhet natten före sjelfva helgdagen var det en stor och glad högtid som utbildade sig till en folkfest, om också icke af samma betydelse som majfesten, triumffesten öfver vinterns underkufvande, eller midsommarfesten, glädjefesten öfver sommarens herravälde, likväl med ofta stor otålighet väntad.

Att det var en tid, då flertalet af stadsfolket gick ut för att fira trefaldighetsnatten är väl ganska säkert. Det gälde då för litet hvar att stå väl med kyrkan, och hon såg gerna, att de förnämligare deltog i heliga vallfärder. Men en annan tid kom. Det var ej längre fråga om en religiös fest, utan om ett helt profant folknöje, och då försvunno de förnämligare, drogo till annat håll eller stängde in sig i sina hus och föraktade hela tillställningen. Hwad underligt derför, att råheten tog öfverhand och slutligen växte, så att hela vallfärden

kom i dåligt rykte, småningom inskränktes och numera kan anses hafva i det allra närmaste upphört!

Firandet af trefaldighetsnatten har i Stockholm nedgått till några spridda och mycket spaka lustvandringar hvilka företagas lika mycket till Hagaparken, som till Uggelvikskällan, den ursprungliga festorten.

Nämnda källa, målet för dessa vallfärder, ligger på norra Djurgården, vester om Ladugårdsgården och i trakten af den forntida gården Husarne, som Magnus Ladulås skänkte till Clara kloster. Nejden är otvifvelaktigt en gammal odlingsbygd, brukad långt före Stockholms uppkomst. Der i grannskapet låg sannolikt också den i gamla handlingar omtalade Unnaröra by. Genom ett bytesbref, af 1433, bytte Nils Jönsson, herre till Djursholm, bort till Clara kloster tre mark landjord i Unnaröra by, och denna del af byn tyckes hafva utgjort, åtminstone sedermera, den jord som kallades Helgands-ledaren, i närheten af hvilken den nya kungliga ladugården anlades i medlet af 1500-talet, sannolikt vid det sedermera bekanta Fiskartorpet. Den gamla Kungsladugården låg, så vidt kunnat utrönas, vid det nu varande Fredrikshof.

Bland ängar som vid samma tid tillhörde gården Helgands-ledaren (möjligtvis nu varande Skuggan) nämnes också Uglaskjulsängen som blef den nya ladugårdens tillhörighet.

Ladugården upphörde. Unnaröra by försvann. Trakten ändrade utseende. Men trefaldighetsnatten firades der långt efteråt. Hon firades kanske allra lifligast, åtminstone allra bullersammast och sannolikt med de flesta slagsmålen under de första tretio eller fyrtio åren af vårt århundrade. »Bättre folk» var då ej med längre, men »folket» infann sig, i synnerhet ungdomen bland gesäller och tjänstfolk, gardister, sjömän och deras vederlikar.

Det led mot slutet af trefaldighetsaftonen. Stockholms tjänstflickor hade stor brådska för att avsluta sina sysslor för veckan. Gesällerna voro redan i ordning. Ända långt upp på Söder rustade man sig för lustvandringen. Kamrerns Mari, sjökaptens Sofi, skräddarens Kristin, fiskköparåldermans Lotta, alla skulle de vara med. Alla hade de lagat till matsäck, köpt för egna besparingar eller tagen ur husbondfolkets skafferi. Somliga hade fått tillstånd att »gå ut litet på qvällen». Andra gingo utan tillstånd och smögo sig ur köket, sedan matmor gått till hvila och sedan de olofligen tillegnat sig portnyckeln. Madam den och den, hjälpustrun eller gamla sömmerskan, var med om partiet, hade kanske biträdt med smörgåsarnes påbredning och med inköpet af bränvin och höll »förningen» i ordning. Sjelf bjöd madam på ingenting. Hon var van att bjudas.

Kanske att hon dock stoppat sin gamla kaffepanna i korgen, men kaffet hade nog Mari, Sofi och de andra jungfrurna släpt till.

Der i hörnet står Andersson, gesällen, och väntar. Han lurar på flickorna och trakteringen, men på honom lurar Kalle, lärgossen, i andra hörnet, ty Kalle vågar ej gifva sig af förr än gesällen kommit ur sigte. I annat fall kunde det hända, att Kalle upptäcktes, finge sig ett duktigt kok stryk och kördes hem igen.

Nu bär det af. Andersson har en jungfru under hvardera armen. Madamen linkar efter med korgen. Anderssons kamrater äro på samma sätt utrustade. Vänner och bekanta träffas under vägen. Man är sorgfri, upprymd, glad öfver att ha sluppit från verkstaden och köket, i synnerhet från köket. Prat och skratt gatorna i ända. Brandvakten har redan somnat på afvisaren i hörnet.

Kalle och hans kamrater kila en annan väg tills vidare. Komma de blott ut till Uggelviken, skola de nog reda sig åtminstone för den natten. Det är långt till måndagen, då de åter måste kröka sig för spanntremmen eller kanske få ett pressjern i ryggen på sig.

Från skeppsbron skalla några mera högljudda än vackra sjömanssånger. Polisbetjenterna smygå sig upp i gränderne och låta skarorna obehindradt draga åt norr. Det skulle icke vara rådligt att bjuda dem tystnad.

En och annan »schantil» bodbetjent styr också sina steg åt norr. Det kan hända, att kontorister och extra notarier, till och med några fina herrar från civil'n och finansn taga samma väg för att se på folklivet, möjligtvis också för att få sig en sväng i gröngräset och göra bekantskap med några vackra flickor. Men de ha icke kunnat öfvertala mamsellerna i Vesterlånggatans nipperbodas att följa med.

— Usch, bevara oss för sådana tillställningar, hafva nippermamsellerna sagt. De vilja dansa i Kirsteinska huset, men på inga villkor vid Uggelviken bland »pigor och pack».

Allt tätare vandra skarorna, men inga oordningar märkas, bara litet skräp och några grofva qvickheter.

Vägen går öfver Arsenalsgatan, förbi Schultzenheimiska huset och Brunnska huset samt på den stenlagda träbron, Nybron, som då skilde Nybroviken från Katthafvet, underlaget till den plats som sedan blef Berzelii park.

Hvilken stank från det »hafvet!» Qvickheterna rätta sig der efter. Festtåget är kanske också dermed i öfverensstämmelse.

Så stretar man upp för Nybrobacken.

• — Hvem bor i det der lilla huset till venster?

— Det är mamsell Höök, hon som är vid teatern, upplyser en extra ordinarie i civil'n, — och som spelade Rose i Sannljugaren. I

huset der uppe i hörnet bodde Schröderheim. Det tillhör nu grefvinnan Tawast*. På höger sida ha vi Hvita Björn, apoteket. Det är gammalt, från 1600-talet, men var förut i Smala gränd. Det anlades först af tysken Berent, eges nu af Magdelo. Men innan vi gå förbi Björn kunna vi ju titta in till Selenius på Äplet och få oss något till lifs. Vi hinna tids nog fram till Uggelviken.

Några af de »bättre» herrarne rasta en stund på Äplet, i hörnet af Riddare- och Nybrogatorna, en källare efter gammal sed, men i ganska stort anseende. Det är sannolikt samma källare som under det namnet fans i förra århundradet vid gatans fortsättning vester ut, vid (Jakobs) Bergs-Gränden och på 1720-talet hölls af Hans Mobergs enka.

Det bär af förbi Ladugårdslands torg, ett i många afseenden bedröfligt torg, heter det ännu 1829 i Lundeqvists »Stockholms stads historia», men i våra dagar ett vackert och lifligt torg.**

Några druckna gardister föra oväsen bredvid de två spruthusen på torget. Klockstapeln reser sig som ett spöke på andra sidan »Bränvinspannan», såsom Ladugårdslands kyrka kallades för sin då varande, det redskapet ej alldeles olika, takbetäckning.

— Det var här på torget som öfverste Hästesko miste nacken, anmärkte den ofvan nämde kungl. sekretern. — Om jag inte mins allt för galet, var det 1790.

Man var inne på Seved-Bååtgatan, en bland dem som tillkommit, då Karl den elftes förmyndarregering 1663 utskiftade en del af Ladugårdslandet bland rikets trogne män och råd och då presidenten, sedermera riksskattmästaren, frih. Seved Båått ej heller vardt lottlös, nu mera norra delen af Nybrogatan. Mellan trädgårdar och plank, kogubbars doftande uthus, lador och kojor hann man foten af Tyskbagarbergen och lemnade till venster det forna s. k. Brandelska sockerbruket, uppfördt på 1600-talet af kommerserådet Egerström, men dennes måg, kungl. sekreteraren Brandel flyttade socker-tillverkningen till Blasieholmen. Huset såldes för 8,000 rdr till kronan som använde det först till magasin och sedan till kasern för Svea artilleri. Åren 1834 och 1853 begagnades det till kolerasjukhus för garnisonen och har sedermera upplåtits stundom till sjukhus, stundom till fattigherberge och är ännu lika ohyggligt att se på.

— Ser ni, mjölnaren har icke tagit sig ledigt på trefaldighetsafton. Det var en satans qvarn att knarra.

* Innehades sedan af statsministern, frih. Louis De Geer och eges nu af öfverste-kammarjunkaren, frih. G. Åkerhjelm.

** Lundeqvists uttryck om Ladugårdslands torg är upptaget efter ett af J. C. Linnerhjelm's bref, skrivet 1794.

Vägen gick på mödosam stig öfver berget. Om Karl den femtondes port hade man då ingen aning.

— Här var det som tyske bagaren Martin Kammecker för ett par hundra år sedan fick rättighet att sätta upp två qvarnar. Kammeckerska malmgården låg der nere vid Gröna eller Norra Humlegårdsgatan, till höger från Seved-Bååtgatan.

— Kammecker? Han bodde ju vid Grefgatan och var en bland dem som inrättade det första enkhuset.

— Det var en annan bagare, sannolikt son till den förre. År 1728 bodde den Kammecker eller Kammäcker, med förnamnet Joachim och som var ålderman, vid Nybrogatan. Det finner man af v. Henels adresskalender.

Öfver Tyskbagarbergen gick trefaldighetståget. Lärpojkarne kunde icke stå emot frestelsen att stanna en stund och deltaga i kronväggskastningen och slantsinglingen som redan förut börjats af andra handtverkslärlingar, sotarpojkar och åtskilligt löst folk, till och med af det slag som sedermera dref omkring under namnet hamnbusar. Det var folklif, men ej af bästa art. Spelpartiet ledde snart till slagsmål, och mer än en af deltagarne rusade derifrån eller stannade i bergskrefvorna med blodiga skrämor, blåslagna ögon eller krossad näsa.

Hufvudtruppen slingrade sig utför slutningen på bergets norra sida, och många rastade vid Komötet för att der njuta några förfriskningar. Man drack färsköl i och utanför krogstugan och tog väl äfven några starkare varor till lifs. En och annan stannade kanske kvar för att redan der fira trefaldigheten. De flesta fortsatte på den vackra vägen i den ljusa försommarnatten och pustade ut först vid Uggelvikskällan.

Der var den stojande festen snart i full gång. Man gned på fioler och nyckelharpor, sjöng och dansade med full fart. Men, såsom Blanche säger i »Hyrkuskens berättelser», icke var det elfvors lätta dans på daggigt gräs. Nämda berättelser innehålla en, såsom de allra flesta af våra läsare väl erinra sig, högst målande skildring af en trefaldighetsnatt vid Uggelviken. Målningen torde, åtminstone i hufvudsak, vara naturtrogen. Alla ännu lefvande minnen från dessa fester intyga det.

Visst är, att både Mari och Sofi, både Kristin och Lotta och alla de öfriga tjänstflickorna svängde om så länge de förmådde och så länge Andersson och hans kamrater ännu kunde stå på benen. Men förfriskningarne, som oupphörligt utgjorde mellanslag, voro så gripande, att dansörerne ofta stodo på hufvudet i gröngräset och drogo damerna med sig. Först under skratt och skrik, sedan kanske

under gråt och skrik tumlade par om par bland tufvorna. Och paren voro ej alltid af motsatta kön: äfven karlarne tumlade med hvar andra, och då var det icke under kyssar, åtminstone icke andra än som gälde att kyssa bort en eller annan bit af motpartens näsa eller att rafsra till sig ett stycke af hans öron.

Det var i synnerhet två stora partier som drabbade samman: gardister och artillerister på ena sidan och icke-krigs män på den andra. Mången bars lemlästad från striden, och det hände nog, att någon stannade död på valplatsen. Nordiska kämpalekar hafva ofta kraft blod och lif.

De »bättre» herrarne, de få från »verken» och kansliet, från grosshandelskontoren och boddiskarne drogo sig vanligtvis i god tid från tumultet, men det kunde nog hända, att äfven en och annan af dem fick en minnesbeta, i misshugg eller för att han velat tala allt för förtroligt med jungfrurna. De flesta af de »bättre» kommo dock i fullgodt skick från oväsendet, togo en frisk klunk ur källan och gingo skrattande och skämtande öfver »packet» åter till staden för att stärka sig med en grundlig sömn långt in på trefaldighetssöndagen och sedermera kunna förtälja, att de studerat folklifvet vid Uggelvikén.

Solen hade redan länge lyst öfver den sköna nejden, då de som verksamt deltagit i festen, men ännu förmådde röra sina ben lemnade de af bränvin eller i slagsmål öfvermannade hjeltarne i ro utsträckta bland buskarne och återvände öfver Komötet, der Ladugårdslandets kogubbar då mönstrade sina kreatur som utsläptes att beta på gärdet. Madamerna, så väl de som sålt bränvin och öl vid källan och hade kjortelsäckarne fulla af kopparslantar, som de hvilka följt »jungfrurna» från olika delar af staden, gingo nu i spetsen upp öfver Tyskbagarbergen. Åtskilliga bland dem voro kanske litet ostadiga på benen, men de voro dock de bäst bibehållna af hela festskaran. Andersson såg eländig ut, och Lotta, Kristin, Sofi, Mari hade ett föga kryare utseende. Hvad skulle »frun» säga, när de kommo hem? Men med löf och, om möjligt, blommor hade de prydt sig, och många släpade stora löfruskor efter sig.

En och annan af de manlige deltagarne sökte ännu att hålla modet uppe och skrålade med full hals, men det lät som korplåt och ej som segersånger. Vallfärden till den heliga källan hade varit allt för ansträngande.

Sådan var efter de flesta sammanställande underrättelser från den tiden trefaldighetsnattens fest vid Uggelvikskällan under de tre eller fyra första tiondelarne af vårt århundrade. Det finnes dock ett

par röster som tala i något mildare ton. En, hvars tolk är en liten bok från 1819, yttrar sig i följande ordalag:

»Der in finner sig en otrolig mängd af folk af särskilda klasser, dels för att roa sig, dels för att offra, och den öfriga mängden för att vara åskådare. Unga flickor och gossar dansa och sjunga och betala spelmännen; ungt folk af båda könen, som är mer civiliseradt, anställa kurtiser, och de äldre hemta sig ett glas vatten, under det de kasta en vittan, en knappnål eller (om det är en ung enerverad och städad yngling) en hårlock af en vacker flicka i vattenränniln. Man tror detta vara ett förträffligt recept mot alla sjukdomar följande året».

I sammanhang med trefaldighetsfesten måste vi något uppehålla oss vid *Uggelviksbalerne*, d. v. s. icke de vilda, bacchantiska danserna omkring källan, utan de som höllos på annat ställe, men stodo i samband med denna källa och det folklif hon framkallat. Dessa baler skulle föreställa brunnsbaler, men de tyckas hafva varit af helt annat slag än de verkliga stockholmska brunnsbalerne, hvarför vi inpassa dem här bredvid trefaldighetsnatten, dit de väl rättast hörde.

Uggelvikskällan har en gång försökt att göra sig till en riktig brunnsinrättning. Om också krafterna fattas, är ju sjelfva viljan likväl lofvärd. Minnet deraf hade dock kanske snart varit utplånadt, om icke ännu finnes i behåll några småskrifter från den tiden hvilka innehålla en och annan upplysning i ämnet. Främst bland dessa skrifter böra vi kanske nämna »Uggelviks Balen. Sann händelse». Andra upplagan. Stockholm. Marquardska Tryckeriet. 1814. Det är ett slags roman i fyra delar på till samman 238 sidor i oktav, såsom J. E. Rydqvist med skäl anmärker i alla hänseenden ömklig samt en misslyckad härmning af Cederborghs berättelser »Uno von Trassenberg» och »Ottar Tralling» — och likväl på sitt sätt bidragande till tidsskildringen.

Dernäst har man »Majken Munters skugga till författaren af Uggelviksbalen eller et litet dock välment Nyårsoffer åt bemålde Auktors moralsatiriska snille». Tryckt i samma boktryckeri som den föregående, år 1814.

Vidare: »Offer-Festen vid Uggelviks Hälsokälla. Pendant till Uggelviksbalen». Stockholm, tryckt hos Carl Nyberg 1819, också en »roman», men på endast 35 sidor.

De s. k. »brunnsbalerne» höllos på *Claes på Hörnet*, det bekanta värds huset vid hörnet af Stora Surbrunns- och Roslagstullsgatorna.*

* Enligt allmänt gängse sägen skall värds huset hafva öppnats af kyparen Claes — tillnamnet okänt — hvilken förut varit i tjenst hos källarmästaren Ingemar Frodbom, som egde den längre fram vid Roslagstullgatan liggande egendom hvilken efter honom

Om man kan sätta lit till hvad förf. af »Uggleviks Balen» uppgifver, skall der hafva tillgått mycket bullersamt och oordentligt, under spel och superi, bland lättfärdiga qvinnor och afsigkomna karlar, och der skulle man, enligt en annan uppgift, icke hafva skådat annat än »fräcka lasters mängd som packet blott förnöjer».

Något ditåt erfar man äfven af »Anna Kajsa Frodigs Resa till Stockholm för att göra lycka samt hennes mångfaldiga äfventyr derstädes. Med fjorton illuminerade taflor, föreställande åtskilliga scener af hennes lefnad». Stockholm. J. Hörberg 1829. Bland de offentliga ställen som der omtalas, t. ex. värdshuset *Lanternan* (Lyk-

Fig. 35. Uggleviksbalen. Ur Anna Kajsa Frodigs Resa till Stockholm.

tan vid Riddarhustorget), »högt berömd för flickor och för mat», finner man äfven Uggelviken och Uggleviksbalerne (fig. 35), som dock vid bokens utgifvande hade upphört.

fick namnet Ingemarshof. Af sin stora egendom afstod Frodbom åt nyss nämde kypare ett litet hörn vid Surbrunnsgatan, och stället kallades därför *Claes på Hörnet*. Detta under lång tid mycket besökta värdshus låg vid Surbrunnsgatans norra sida och icke vid det södra hörnet, der en krog med samma namn funnits under senare tider.

En Ingemar Frodboms enka höll på 1720-talet den bekanta källaren Kasten-Håf vid Norr-Malms (Gustaf Adolfs) torg.

»Ryckbart var då Ugglevik
 Med sin källas klara bölja,
 Som på svafvel kännes rik;
 Ack, men andra tider följa —
 Källan rinner lika klar
 Men en bal ej mera hars.

Såsom en gensaga mot allt hvad man skrivit om Uggeleviksbalernes dåliga sidor skref den bekante kommissarien, bokhandlaren, m. m. Emanuel Mallén, hvilken det äldre nu lefvande stockholmslägdet nog minnes såsom den stockholmska gångpostens nitiske uppfinnare, en liten bok, hvilken dock utkom först femton år efter de första i tryck synliga angreppen. Bokens titel är »Uggeleviks Hellsokällas Ruiner eller låt Sanning tysta munnen, Julklapp till vederbörande». Stockholm 1829. Ur denna skrift vilja vi till skildringens opartiska fullständigande göra ett litet utdrag.

År 1812 hade Mallén första gången som »brunnsgäst» infunnit sig vid Uggeleviken, der det då fanns äfven andra »brunnsgäster», och dessa valde honom till ordinarie brunnsfiskal hvilken skulle uppbära och förvara de frivilliga afgifterna. Dessa afgifter uppgingo det året till 45 rdr banko.

Samma år anställdes brunnspromenad efter särskildt sammanskott till värdshuset Claes på Hörnet, och promenaden lifvades af Andra lifgardets »väl arrangerade» regementsmusik, 16 man, klädda till parad på af regementschefen särskildt erhållen tillåtelse. Dagen var vacker, samlingen talrik, lysande och hedrande för stället, ty ordning och anständighet voro rådande — allt efter brunnsfiskalens försäkran.

Ett par år derefter, då samme Mallén var fiskal, och kassabehållningen gick till 82 rdr banko, anordnades två brunnspromenader och tre baler på ofvan nämnda värdshus. Danssalongen var smakfullt prydd och rikt upplyst med hvita vaxljus i alla kronorna och tillhörande lampetter. Orkestern bestod af samma musik och var lika talrik som vid Djurgårdsbrunnsbalerne. Man hade äfven lyckats skaffa sig en »honneursvakt» af en korporal och fyra grenadierer. Brunnsgården, säger Mallén och menar dermed väl värdshusgården, var upplyst af marschaller. Balgästerne utgjordes af »adeliga och borgerliga familjer samt ståndspersoner.» Mallén försäkrar äfven, att »de täta omvexlingarna af så väl privata som hyrequipager bevisade att samlingen var vald, äfvensom att ingen dame fick entré i danssalongen, som ej förut blifvit inviterad med kort».

»Om några muntra Bacchibröder stannade kvar för att roa sig», tillägger Mallén, »var det något som ej hörde till balarrangementet».

Mallén fortfor under flera påföljande år att vara själen i de sär-

skilda »brunnsnöjena». Redan 1814 hade man ingått till K. Maj:t med ansökan, att få bebygga och inrätta Uggelvikskällan i likhet med Stockholms öfriga helsobrunnar, men detta beviljades icke. År 1820 erhöles dock tillstånd att bygga en brunnsalong, men som medlen ej räckte till, nöjde man sig med att sätta upp ett större och ett mindre tält, och Mallén tyckes hafva på egen bekostnad anskaffat en flaggstång med både flagga och vimpel. Han lemnade äfven »två rustvagnar med sparrar och bräder till golf och kyrkbänkar, utom gungbräden, predikstol, altare med altartafla och nummertafel med kyrksiffror». Till brunnspredikant förordnades k. hofpredikanten Rhodin första året, och pastor Ihrmark andra året. Vid gudstjensterne lära öfver tusen personer hafva varit samlade. »Under sammanringning tillströmmade folk från alla håll för att med uppmärksam andakt och stillhet deltaga uti denna högtidliga religiösa ceremoni».

Under åren 1820 och 1821 lär äfven, efter Malléns uppgift, en särskild brunnsläkare hafva funnits vid Uggelvikskällan, nämligen professor N. Åkerman, det ortopediska institutets stiftare, hvilken dock snart utbytte Uggelviken mot Djurgårdsbrunn.

Efter 1821 tycks »brunnsinrättningen» hafva återgått till sin ursprungskälla. Brunnsbalerne förekommo ej heller i annan form än den gamla som hvarje trefaldighetsnatt utdansades vid sjelfva källan under den ofvan skildrade folkfesten, till dess äfven dessa dansnöjen och hela denna fest småningom upphörde för att slutligen tillhöra endast minnena af det gamla Stockholm.

* * *

Löfmarknaden är ett för hvarje stockholmare sedan barndoms-tiden kärt minne. Marknaden kan icke ordnas in under stadens öfriga marknader. Han har visserligen sin motsats i julmarknaden, hvilken ej heller är riktigt köpmansaktig, utan mera beräknad på nöje, i synnerhet för det yngre släktet; men löfmarknaden är ett barn af den svenska sommaren och därför af långt större poetisk natur, friare i sitt uppträdande, mildare i sitt sätt att bemöta folk på öppen gata, löfomkransad, blomsterrik, ljuslett och gladlynt långt in på natten eller till och med utan någon natt, solstrålande allt igenom.

Så uppfattades löfmarknaden åtminstone i *gamla* Stockholm. Huru gammal är den marknaden? Sannerligen vi våga oss på att besvara den frågan. Han är visst icke ung. Nära slägt med midsommarfesten, har löfmarknaden nog också följt med sedan gamla tider, om också icke alltid i just samma skick som nu.

Liksom maj och trefaldighet, så har midsommarfesten öfver allt

i Sverige och äfven i Stockholm gamla anor. Bruket att upptända eldar midsommaraftonen fans här liksom på många andra ställen i nordnen, fastän det nu i denna del af landet inskränkts till valborgsmessaftonen. I andra delar af Sverige, t. ex. i Bohuslän, brukas ännu att tända midsommarseldar, en plägsed som för öfrigt finnes i vår tid i land, der man dock i allmänhet föga eller intet bekymrar sig om midsommar såsom särskild högtid. I Frankrike tänker man icke mycket på Saint-Jean, och likväl brinna eldar der i många orter under midsommarnatten.

Olaus Magni förtäljer, att hos oss plägade folket, så väl män som kvinnor och af olika åldrar, vid midsommar strömma till samman i stora stora skaror på stadsgatorna eller på ängarna utanför staden för att dansa omkring talrika eldar.

Men samme mångförtäljande skildrare af gamla plägseder om-talar äfven, att man vid dessa midsommarfester ej blott besjög de gamle hjeltarnes bedrifter, utan också vid klangen af cittror och flöjter i sång bestraffade vanslägtade ädlingar, grymma och tyranniske män samt skamlösa kvinnor. Dess utom skildrade unga flickor, der-till manade af hvad mödrarna lärt dem, under strängaspel, huru männen förgå sig i spel och kroggräl, i yppiga kläder, i narrars sällskap samt i svalg och dryckenskap. Till gengäld stämde ynglingarne upp, också ledsagade af instrumentalmusik, en klagan öfver kvinnorna och glömde ej att framställa, huru dessa äro hycklande, trätgiriga, sladderaktiga, lumpna och opålitliga. Allt detta skulle tjena att visa ungdomen, huru hög och härlig dygden är och värd evigt beröm samt huru man borde träda i de godas fotspår och akta sig för de onda.

Det var den allvarliga delen af festen, men för öfrigt glömde man visst icke att, såsom ofvan nämndes, roa sig med dans omkring midsommareldarne samt att tömma en och annan stånka. Stadsborne nöjde sig stundom att i stället för de stora bälten bränna några små tjärtunnor, och de gjorde det på sina förfriskningsställen utanför stadsportharne under gröna träd och vid de fyllda borden i gladt sällskap af båda könen, då kvinnorna satte kransar på sina hufvud och villigt deltog i männens lag (fig. 36).

Det var den gamla seden som Stockholm väl också snart till-egnade sig och med hvilken det höll i uti långa tider. Men så fick vår stad en särskild, stor fosterländsk anledning att gifva ökad glans åt midsommarfesten.

Midsommaren 1523 var en synnerligt glad högtid för Stockholm. Då höll Gustaf Vasa sitt intåg i staden, hvilken han efter lång be-lägring befriat från Kristian den andres blodiga välde. Med ett an-

senligt följde drog han in genom Söderport och helsades med gränslöst jubel af stadens invånare. Löf och blommor ströddes för hans gångares fötter; löf och blommor räcktes åt honom och hans följeslagare; med löf och blommor hade stadens borgare prydt sina hus. Man kunde ej få nog med löf och blommor för att värdigt fira denna midsommarsfest. Landtfolket, som också strömmade in till staden, förde en stor mängd friskt grönt med sig, och det gjorde en god marknad.

Det var kanske den första betydande löfmarknaden i Stockholm, en anledning att vid hvarje återkommande fästa ett högtidligt, fosterländskt minne. Om också detta minne ej kunnat i all sin ursprungs-

Fig. 36. Midsommarsfest. Efter Olaus Magni.

friskhet bibehålla sig, torde väl ännu en och annan fosterlandsvän erinra sig det. Äfven en annan, med denna högtidliga tilldragelse förknippad, glad plägsed härleder sig från midsommaren 1523. I en gammal skrift läses:

»Utaf detta segersamma och frögdefulla Kongl. intåg är tvifvelsutan den sedvänjan inkommen, att Stockholms Stads Invånare, af högre och nedrigare stånd, på bemelte Midsommar-dagen, öfverfara till Konungens Djurgård och anställa där hvarjehanda förlustning».

Dagarne näst före midsommardagen är det dock snarare landsbygden som kommer till Stockholm än stadens invånare som fara till landet: det är landets friska grönska som uppsöker staden för att låta denne pryda sig och inom stadsmurarne fira den svenska

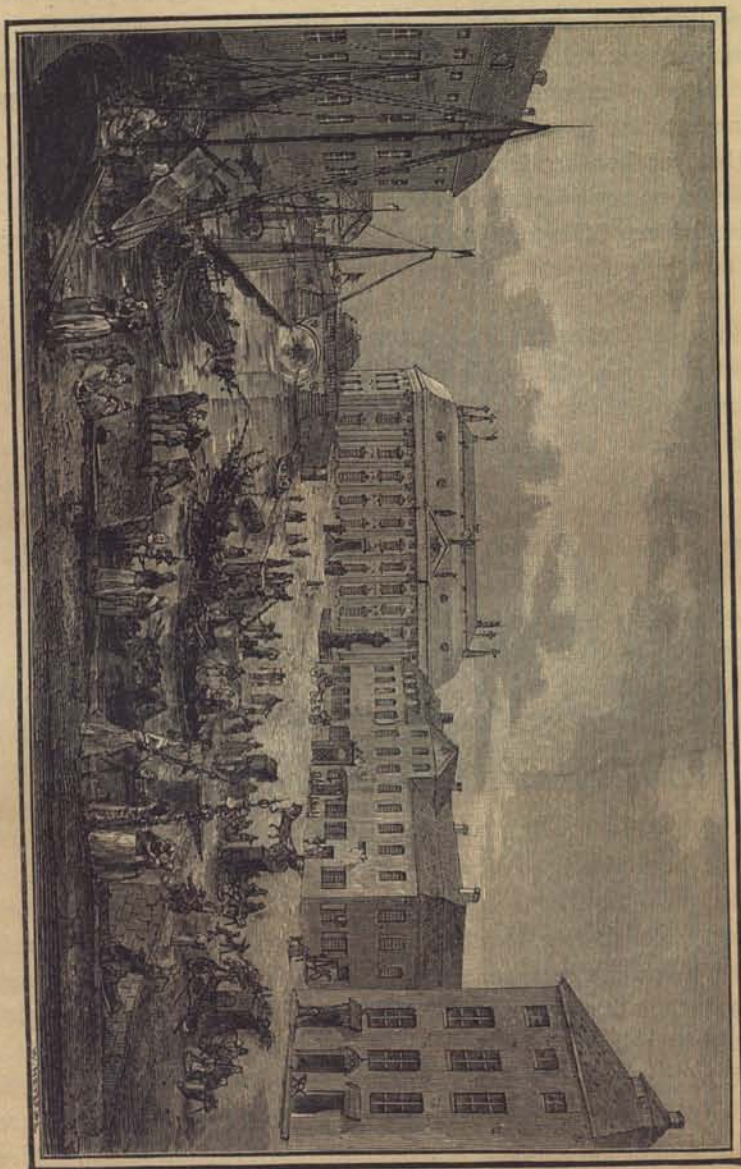

Fig. 37. Løfmarknaden. Efter Elias Martins teckning.

sommarens fest. Det var så kanske ännu mera förr än i vår tid, då hvar och en stockholmare som möjligtvis kan dertill skaffa sig tillfälle gerna skyndar från stadsqvalmet för att friska upp sig med en midsommar på landet.

I det *gamla* Stockholm kände man icke till något som svarade mot de nu varande »sommarnöjena», de för den vackra årstiden hyrda eller köpta sommarboningarna kring Mälarens och Saltsjöns stränder. Då hade de förmögnare stockholmarne endast sina malmgårdar i stadens utkanter, till och med långt innanför dessa kanter, och de mindre förmögna viste icke af längre sommarlif vid vikarne och i skogsbackarne än för en eller annan söndag, ofta blott för några få timmar på en hvilodag, dess utom aldrig långt från staden.

Det var i synnerhet under den tiden som löfmarknaden var en kär fest, en verklig folkfest, åt hvilken ung och gammal gladde sig. På det att stadens invånare måtte hinna till midsommaraftonen pryda sina boningar, kom landtfolket redan dagen förut med sitt gröna marknadsgods, och den seden har fortfarande bibehållit sig. Det är den 22 Juni som är den egentliga marknadsdagen.

Tidigt på morgonen, så tidigt att icke ens sotarne äro vakna, syntes och synes ännu på den dagen en mängd på Mälaren simmande löfruskor, alla styrande till staden. Det är landtfolkets båtar, så dolda under högar af grenar och hela träd med deras löfverk, att sjelfva farkosten icke märkes, utan endast den gröna båtlasten, hvilken tyckes af sig sjelf flyta till sin bestämmelse.

Här och der sticker ett lappadt segel upp bland grönskan. Under björkgrenarne som släpa i vattnet rör sig kanske en åra i långsam takt. Mälarens strandfolk har vakat och rott hela natten för att kunna taga Stockholm på sängen. Det folket har dagen förut ur skogarne släpat allt detta gröna. Mången ung björk har fått sätta lifvet till för att glädja stadsfolket. Landtmenniskorna och skogen offra sig för staden. Skogen, åtminstone björkdungarne på Mälarens holmar, hafva kanske svårast att repa sig. Landtfolket skördar alltid några slantar, köper kaffe och bränvin, och när det kommer hem är det på midsommaraftonen färdigt att dansa kring majstången. Det är ju icke natt ens midt i natten. Hvarför då behöfva sofva?

Emellertid seglar löfmarknadsflottan in i Riddarholmskanalen och ordnas, båt vid båt, längs Munkbrokajen, ända från Gustaf den tredjes vackra stenbro — vi äro ännu i det gamla Stockholm — och ända ned till sopbacken, den väldiga, af ett ruskigt plank omgifna afskrädeshögen som dagligen och nattligen växer i höjd, bredd och djup, allt efter som »sta'n inom broarne» hinner der uttömma allt det odugliga af sitt öfverflöd och äfven en god del af sin torftighet, en

ofantlig, färsk *Kjökkenmödding* midt i en stor, tätt befolkad stadsdel och som hvarje dag flitigt bearbetas under det dussintals arbetare gräfva i högen, lassa innehållet på små skottkärror, skjuta kärorna på långa plankor öfver klappbryggan, der »Sta'ns» tjenstflickor ligga och skölja herrskapets linne, tappa en god del af det feta och doftande innehållet och vräka återstoden på någon af de skutor hvilka ligga under lastning, spridande en skarpt genomträngande lukt vidt omkring, långt upp åt Riddarholmen, långt ned åt Slussen, öfver till Söder, in åt Sta'n.

Men nu komma löf och blommor. Man ser icke åt sopbacken. Man känner icke lukten från den ofantliga *Kjökkenmöddingen*. Ängens friska dofter, skogens helsosamma luft ha kommit till staden. Allt flera båtlastar anlända. Munkbron liknar en ung skog. Man vadar i grönt långt upp i Stora Gråmunkegränd, der franciskanerne fordom larfvade på vägen till eller från sitt kloster.

Stockholm är nu vaket och på benen.

— Fort, Annette! Skynda dig till Munkbron och köp björklöf! Tag en stor ruska, flera ruskor! Glöm inte att köpa blommor också. Konvaljer först och främst! Vi ska' klä' i sal'n och i köket se'n.

— Se så, nu har Janne sprungit bort. Man skall få se, att han går och drifver i löfmarknaden, men alldeles glömmar, att han skulle löfva portgången och klä' verksta'n.

— Hit med björkstackarn! . . . Se, syrener ännu! Dem måste jag ha. Och gullvifvor se'n!

Marknaden är högst liflig, med stigande »tendens». Stadsfolket slites om träden, grenarne och qvistarne. Tjenstflickor, lärpojkar, skolgossar, tjenstfria gardister (stadsbudens företrädare), sotarepysar, tjocka madamer släpa af med löfruskorna upp för de smala gränderne, in på Vesterlånggatans trånga handelsväg, på Prestgatans ännu trängre, bortskymda stråt.

Öfver allt löfvas, från källargluggen till vindskupan, från sömerskans lilla kyffe till den fina kramboden i hörnet af Tyska Brinken. Hvar enda bod vid Vesterlånggatan har en grön triumfbåge öfver dörren med blåklintskrans i midten och blommor här och der.

Gå in på Dufvan, den gamla källaren i hörnet af Vesterlånggatan och Stora Gråmunkegränd, och ni trampar på elggräs. Hela golfvet är dermed beströdt. Svagdricksångorna och lukten af kumminsuparne och potkäsen duka under för blomdoften. Den stora skänkhyllan i yttre rummet är förvandlad till en grönskande lund.

Åkarens hästkrake som stretar uppför Kåkbrinken har också fått sig en löfruska i luggen och en annan på svansen. Kärran är klädd med löf. Åkaren sjelf har prydt sin flottiga mössa med en hel blåklintsqvast.

Roddarmadamerna som knoga mellan Klappbryggan och Ragsvaldsbro hafva klädt sina gamla båtar med grönt innan och utan, och i fören, liksom i aktern, vaja späda björkar för Mälarvinden.

— Gustaf har varit snäll nu hela långa tiden, och därför skall Gustaf få sig en löfsal.

Lille Gustafs förtjusning är gränslös. Han har visst aldrig suttit i någon riktig löfsal. Han är född vid en trång gata, han har börjat sin skola vid en trång gata, lekt på Tyska kyrkogården, der det icke finnes några löfsalar, bara några träd och grafkapell, nyttjade dels af döda tyskar, dels af lefvande svenskar, det vill säga för de senares handelsvaror. Lille Gustaf har några gånger varit på Djurgården, några flera gånger på Kastellholmen, en gång ända bort vid Drottningholm. Han har således sett äfven andra träd än Tyska kyrkogårdens, men bara i förbigående. En löfsal gjord af riktiga björklöf öfverstiger allt hvad han kunnat tänka sig.

Löfsalen anskaffas från Munkbron. Den har kommit från Eckerön på morgonen. Men hvar skall löfsalen ställas i det gamla, hopklämda huset vid den trånga gatan? En gård finnes visserligen, men den är blott några kvadratfot stor och inbäddad mellan höga murar. Det är ingen plats för en löfsal från Eckerön som är van vid luft och sol.

På vinden får löfsalen sin plats. Der är det åtminstone närmare luften och solen, om också hvarken den ena eller den andra någonsin hittat in der. I en vrå bredvid ett af de der bekvämlighetskontoren som anlitas af allt husfolket, och i hvart hus bor mycket folk, ställes den vackra löfsalen, och der kryper lille Gustaf in och leker att han är på landet, om hvilket han nog hört talas, men som han icke det ringaste känner.

— Fy, sådan smutsig fantasi! säger kanske fina frun i våra dagar, fabrikörskan som bor i den för 1,000 kr. om sommaren hyrda villan vid en vik af någon af de stora saltsjöfjärdarne.

Ingen fantasi, lilla frun! Det är en fullt trogen verklighetsbild, ett ännu lefvande minne från gamla Stockholm. Det fans tider, då stadsfolket icke viste af sådana »sommarnöjen» som nu, hafva vi redan anmärkt, och det finnes nog ännu stockholmare, till och med det vida öfvervägande flertalet, som alldeles icke ha råd att skaffa sig ett sommarnöje; de kunna på sin höjd kanske bestå sig en liten löfsal på vinden. Ännu äro vi icke fria från den »gamla goda tiden».

Men löfmarknaden hade onekligen större betydelse i den riktigt gamla tiden, innan ångkraften gjorde det lättare för stockholmarne att flytta på sig och byta staden mot landet. Förmiddagen användes att draga hem löfvet och blommorna och dermed smycka bo-

städerna, handelsbodarna, värdshusen, att pryda människor och djur. På eftermiddagen gick man ut, »man ur huse», för att delta i festen på Munkbron. Hela staden var i rörelse (fig. 37). Så var det åtminstone i förra århundradet och äfven långt in i detta.

Lille Gustaf hade visserligen fått en löfsal, men han önskade sig nog en majstång också för att ställa i vrån bredvid löfsalen. Och mången liten gosse eller flicka som icke fått någon löfsal måste ovilkorligt hafva en majstång, helst en så stor, att den kunde stå på golfvet. Då först var det midsommar i de ungas hjertan.

Det fans ej så litet urval: majstänger så höga, att de räckte nästan upp till första våningen i Bergstrahlska huset, men de funno ej många köpare; majstänger så små, att de kunde stå på ett litet bord; majstänger af löf med blommor, med löf utan blommor, bara af blommor; majstänger af papper med rörpipor och förgyllda äggskal; majstänger af *alla* slag, de flesta med vimplar i brokiga färger, många med bladguld, med mångfärgade lappar, med krus och klippningar. Den inhemska slöjden, stadsslöjden, passar på tillfälle och blandar sig med landtfolkets löfmarknad. Gungorna komma kanske från landsbygden, men lergökarne äro sannolikt stadsslöjd, och de små hundarne som man blåser i, tätt under svansen, lammen med riktig ull och med bomull och med förgyllda horn, de gröna papgojorna af gips och Karl Johan i gips, stora bröstbilder och små bröstbilder i gips, alla med hjeltekonungens hufvud, några bronsfärgade, stadsslöjd, men af utländskt ursprung, idkad af någon signor på *ini* eller *etti*, sjelf tillverkare och sjelf utbudare och säljare.

Det är lifligt, och det är i synnerhet bullersamt. Ungdomen från tre till tretton år och äfven derutöfver är i musikalisk midsommarstämning. Lergökar, björkpipor, vasspipor, mungigor (munharmonikornas föregångare), blecktrumpeter, trätrumpeter, tråhundspipor och ännu flera konstläten täfla om att beherska marknaden. Man tränges och knuffas, tutar och skriker. Man har roligt.

Alla fönster i de omkringliggande husen vid Munkbron och Riddarholmsskanalen, Hebbeska huset, Geijerska huset (det förra nu förvandladt till en del af riksdagshuset, det senare för längesedan nedrifvet), Bergstrahlska huset, Petersenska huset och alla de andra, äro fyllda med åskådare och åskådarinnor. Man »sitter i fönster», liksom på första maj. Man har kafferep och supéer.

I Lilla Sällskapet* fönster i Petersenska huset syntes på 1830- och 40-talen sällskapets ledamöter, sysselsatta att smälta en af Gustava Björklunds middagar, mycket angenäm sysselsättning, tycktes

* Lilla Sällskapet bildades 1829.

det. Några hade för en stund ryckt sig från spelbordet för att kasta en blick på folklifvet.

I den då ännu låga flygeln i husets nordvestra del syntes också på den tiden fönstergäster. Der hade Lilla Sällskapet's hufvudvaktmästare stor bjudning för sina vänner. Allt för löfmarknadens skull.

Men det lider till natten. Landtfolket slumpar bort sina sista qvistar för att skynda från staden och hinna hem till midsommaraftonens morgon. Den stadigare delen af stadsfolket drager sig undan. De små barnen äro redan hemskickade. Gesäller, lärgossar, sjömän och alla de andra som kallas »folk» äro ensamma herrar på platsen. Skräål, skratt och gräl, kragtag, bränvin, hattafslagning och stukning, löfruskekrig, polis — midsommaraftonens sol går upp, och löfmarknaden tager en ända för det året.

* * *

Bellmansfesten. På det tredje årtiondet efter Bellmans bortgång ur tiden, började man tänka på, att någon synlig minnesgård borde helgas åt den som i toner och ord så mästerligt skildrat en för det svenska, synnerligen det stockholmska lynnet egendomlig del af vårt folklif och som så hänförande sjungit om stockholmstraktens, särdeles Djurgårdens sköna natur.

Inom statslifvet, literaturen och konsten betydande män sökte gifva tanken verklighet och satte, år 1823, i gång en insamling af penningar för upprättandet af en minnesstod åt Bellman. På Djurgården skulle naturligtvis den stoden resas. Konung Karl Johan upplät genast en plats på Rosendals egor, en bland de vackraste punkter i den på skönheter rika Djurgårdsparken. Han skänkte äfven 200 rdr banko till samma ändamål, och kronprinsen bidrog med 100 rdr samma mynt.

Först tänkte man på en väldig bröstbild i marmor som skulle få sin plats i ett storartadt tempel; men ehuru insamlingen gaf 4,000 rdr banko, ett för den tiden icke obetydligt belopp, räckte det likväl icke till för den ursprungliga planen. Man inskränkte stoden till en stor bröstbild i brons utan annan omgifning än en trädplantering.

Den förening som bildat sig för minnesstodens åstadkommande valde för arbetets ledning en direktion som bestod af d. v. generaltulldirektören, f. d. direktören för kungl. teatern, sedermera statsrådet frih. Åkerhjelm; d. v. statskommisarien, sedermera presidenten i statskontoret och en tid direktören för kungl. teatern Weststrand; hofmarskalken, frih. Ridderstolpe; d. v. expeditionssekreteraren, kammarherren, ledamoten af svenska akademien, sedermera en

kort tid direktören för kungl. teatern von Beskow samt direktören vid konstakademien, professor Westin.

Utförandet af konstverket uppdrogs åt professor Byström, den bekante bildhuggaren, som då vistades i Italien och derifrån erbjöd sig, att utan ersättning modellera skaldens bild. Han verkstälde arbetet hufvudsakligen efter den medaljong som Sergel modellerat i Bellmans lifstid samt det på Gripsholm förvarade, af Per Krafft d. ä. målade porträtt.

Sex år efter det man med allvar började tänka på saken var minnesvården färdig. Den 26 Juli 1829 skedde aftäckningen, och hufvudstadens allmänhet betraktade denna aftäckning som en verklig folkfest. Ur Stockholms Dagblad, Dagligt Allehanda och Heimdall hemta vi en skildring af högtidligheten. De två först nämnda tidningarna, bägge då morgontidningar, innehöllo dagen efter festen icke ett ord derom. Man var icke så snabb i nyheters meddelande då för tiden. Först på andra dagen kommo de med sina skildringar, ingendera dock fullständig. Heimdall, ett literärt kritiskt veckoblad, utgifvet af J. E. Rydqvist åren 1828—1832, egnade deremot ett väl fylldt extra nummer helt och hållet åt festbeskrifningen, men också detta utkom först den 28 Juli.

Den 26 Juli 1829 var en söndag. Vädret, som på morgonen varit ruskigt, blef på aftonen högst gynnande för den glada festen. En folkmängd, som räknade ett antal större än ögat kunde öfverse, säger Heimdall, så stor, yttrar Stockholms Dagblad, att den vanliga allmänna Djurgårdsfesten den 1 Maj de år den varit talrikast likväl icke uppgått till hälften, och hvarmed ingenting, enligt Dagligt Allehandas uppgift, af hvad man på Djurgården sett kunde jämföras, utom den ofantliga samlingen sex år förut vid kronprinsessan Josefinas landstigning — denna talrika folkmängd begynte redan tidigt på eftermiddagen samlas på de kring monumentet belägna höjder. Vagnar med åskådare af hvad hufvudstaden egde vackrast höjde sig här och der. Ingen plats i närheten var tom. På kullarnes afsatser och spetsar syntes massor af folk med grupper långt i fjerran. Det hela var »skönare än någon pensel kunde afteckna» (fig. 38).

Klockan mellan sex och sju samlades subskribenterne (nära 300) inom ett stängsel omkring bysten. Bellmans enka fördes af en bland hans efterlevande vänner, den berömde skådespelaren Lars Hjortsberg, till den för henne på en läktare utsedda hedersplatsen. Fru Bellman var då nära 72 år och lefde ännu i nära aderton år derefter. Skaldens ende då lefvande son, kramhandlaren Adolf Bellman, som hade sin för alla stockholmare välkända bod i n:o 57 vid Vesterlånggatan, hörnet af Tyska Brinken, var naturligtvis också närvarande.

Säggen, att fru Bellman, då hon föreställes för drottningen, hvilken lyckönskade henne såsom den hvilken utan tvifvel egde de rikaste minnena af skaldens snille och älskvärdhet, skall hafva yttrat: »Säg inte det, ers majestät, salig menniskan var mycket tråkig när han var hemma», är helt och hållet obestyrkt och torde väl få räknas till de många uppdiktade framställningarna om Bellmans personlighet och de bellmanska familjeförhållandena.

Adolf Bellman var faderns minne med svärmisk vördnad tillgifven. Sjelf var han en ganska begåfvad person och en åtminstone inom »Bellmanska sällskapet» framstående poet, hvarpå man bland annat finner prof i de under nyss anförda sällskaps namn af Arvid Ahnfelt tecknade »humoresker och silhuetter». Ännu lefva personer som mycket väl erinra sig kramhandlaren Bellman såsom en vacker och fin herre, gerna sedd i sällskapsverlden. Han föll i en obotlig sinnessjukdom och afled den 30 Juli 1834, »högaktad», såsom Claës Livijn skref om honom, »af alla för det fasta, redliga och verksamma väsen, som utmärkte honom under helsans dagar och tillvann honom allmän aktning och medborgares förtroende, begråten af en mor, af en maka och vänner».

På den läktare, der Bellmans enka hade sin plats vid bystens aftäckande, satt äfven en af skaldens personliga vänner, den bekante läkaren, professor Anders Blad, hvilken, åtta år yngre än Bellman, öfverlefde honom i nära fyra årtionden och den 26 Juli 1829 fröjdade sig åt den folkets hyllning som egnades hans gamle väns minne. Det var till doktor Blad som Bellman egnade Fredmans epistel, N:o 81, »Märk hur vår skugga — märk, Movitz, mon frère».

Sedan slägt och vänner till dagens hjelte intagit sina platser, anlände konungen och kronprinsen till häst och stannade strax vid inhägnaden. Drottningen och kronprinsessan togo från grefvinnan Bakers byggnad* högtidligheten i betraktande.

Festen öppnades med att från berget till höger uppstämades af valdhorn melodien till »Opp Amaryllis», som sedan besvarades från venstra sidan af Svea gardes regementsmusik, hvarefter omkring 40 sångare af Harmoniska sällskapets ledamöter, uppställda i halfcirkel framför minnesvärden, afsjöngo en fyrstämmig, af den kände skalden, d. v. departementschefen i generaltullstyrelsen J. D. Vallerius till ofvan nämnda melodi författad introduktionskör: »Neckar ur vassen undrande stiga». Sedan sången tystnat, framträdde frih. Åkerhjelm, direktionsens ordförande, och tolkade festens mening och betydelse. Efter talets slut föll täckelset från bysten. Liksom en gnista af hänryckning for genom församlingen, och kören stämde upp, till melodien

* Oakhill, eges nu af grosshandlaren W. N. Burmester.

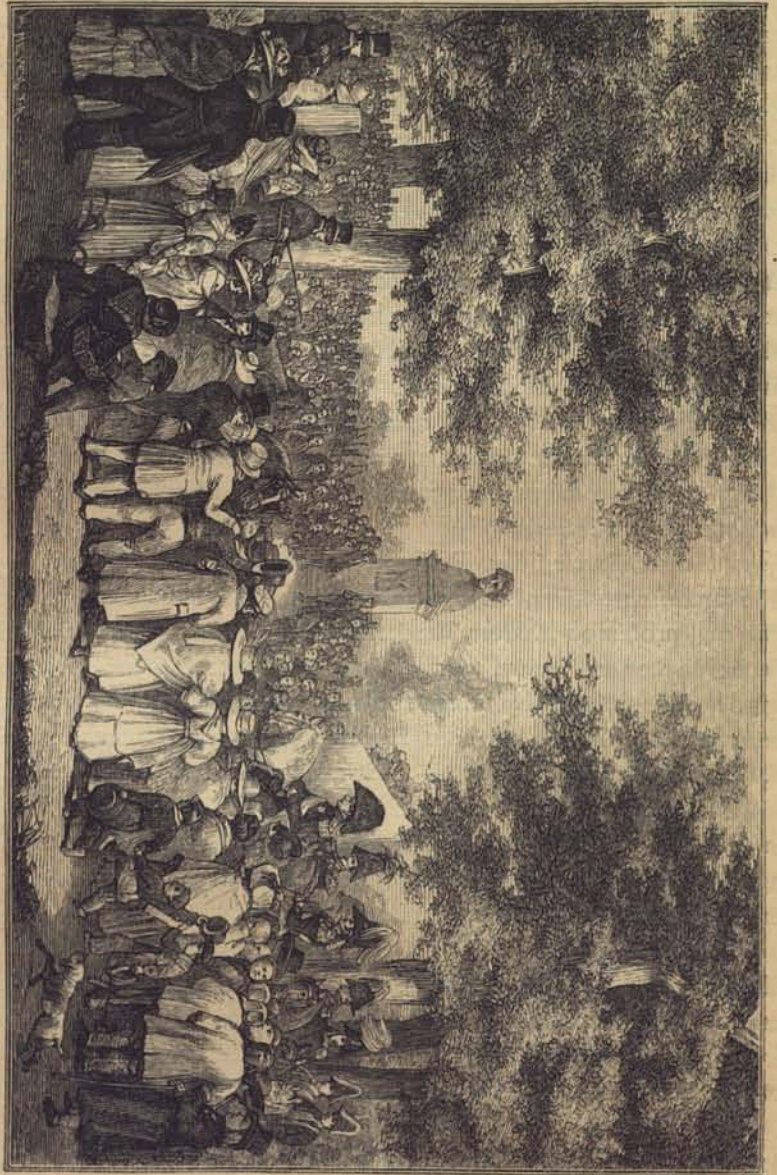

Fig. 38. Ballmanskystens invigning. Efter Hjalmar Mörner.

»Storm och böljor» en af J. D. Valerius författad sång: »Yfverborna diktens svan». Högtiden afslöts med en kör, hvars ord, som börja: »Backus förklarar», likaledes författade af J. D. Valerius, afsjüngos till melodien »Blåsen nu alla».*

Derpå begåfvo sig konungen och kronprinsen innanför skranket, redo omkring bysten, besågo den och, såsom Dagligt Allehanda berättar, »helsade nådigt på några utmärktare bland de närvarande och läto för sig presentera den odödlige skaldens son. Det sant humana sätt, hvarpå H. M. Konungen här visade sitt deltagande i firandet af denna verkliga folkfest, ökade ej ringa det allmänna nöjet».

Från aftäckningsceremonien begåfvo sig subskribenterne till några stora, för tillfället uppsatta tält, der »en collation var mycket väl arrangerad». I midten af det största tältet syntes på en minnesvård Sergels bekanta Bellmansmedaljong, omsluten af en rik lagerkrans. Ofvanpå såg man en gyllene lyra, kransad af friska drufvor och lager. Vid minnesvårdens fot låg Bellmans egen mandolin, omvirad af murgrön.

Glädjen, som stundom ökades af musik, sång och drufvans safter, fortfor till långt in på natten. »Aldrig såg man, heter det i Heimdäll, kanske i Sverige så stor samling af utmärkte män i literatur och konst». Kammarherren von Beskow föreslog konungens skål på vers och hade äfven skrifvit verser till skålarne för direktionen samt för Bellmans enka och son. En ledamot af sällskapet sjöng en af en känd skald (Sondén) författad »Ulla Winblads epistel till Fredman samma dag då Bellmans minnesstod aftäcktes». Vid midnatt gick sällskapet med gardesmusiken i spetsen tillbaka till bysten, slog ring omkring denna och »tog afsked af Bellman».

Hela aftonen och långt in på natten uppehöll den stora folkskaran sig på Djurgården och firade dels i den fria naturen, dels på värdshusen och öfriga förfriskningsställen Bellmans minne. Från invid stränderna förlagda, med mångbrokiga flaggor utsirade små sluppar aflossades under aftonen täta kanonskott. »Ända till långt på natten var», säger Stockholms Dagblad, »samlingen talrik och lefvernet muntert, men anständigt».

Detta var ursprunget till den Bellmansfest som sedan ärligen återkommit.

* De tre sångerna finnas intagna i förra delen af *Samlade Vitterhetsarbeten* af J. D. Valerius. 1855.

